

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele osakond

Laura Kivijärv

SUHTUMINE KEELEVIGADESSE TÖÖLE KANDIDEERIMISE TEKSTIDES

Bakalaureusetöö

Juhendaja dotsent Liina Lindström

Tartu 2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Keelevead ja neisse suhtumine.....	7
1.1. Mis on keeleviga?	7
1.2. Varasemad uurimistööd suhtumisest keelevigadesse.....	7
2. Värbamine	12
3. Intervjuud värbajatega.....	16
3.1. Materjal ja meetod	16
3.2. Intervjuude analüüsi tulemused	17
3.2.1. Üldised küsimused	18
3.2.2. CV-d ja nende keelekasutus	18
3.2.3. Emakeelne ja mitteemakeelne kirjutaja	22
4. Katse.....	24
4.1. Materjal ja meetod	24
4.2. Tulemused	26
4.2.1. Vigadeta ja vigadega tekstivariantide üldine võrdlus	27
4.2.2. Algustäheortograafiavigadega tekstid.....	29
4.2.3. Tekstid, kus on eksitud tühiku kasutamisega.....	32
Kokkuvõte	37
Kirjandus	40
Attitudes towards spelling errors in job applying texts. Summary	43
Lisa 1. Küsimused värbajatele	46
Lisa 2. Värbajatelt saadud keelenäiteid.....	48

Lisa 3. Näide küsitlusest	50
---------------------------------	----

Sissejuhatus

See bakalaureusetöö uurib suhtumist keelevigadesse tööle kandideerimise tekstides. Töö eesmärk on välja selgitada, kuidas suhtutakse tänapäeval keelevigadesse eestikeelsetes tekstides ja kuidas vead mõjutavad arvamust teksti koostajast. Vaatlen tööle kandideerimisel esitatud tekste (CV-sid, motivatsioonikirju, kaaskirju, e-kirju ning muid tekste, mis kandideerimisel ette võivad tulla) ja neis esinevaid eri tüüpi keelevigu. Põgusalt uurin ka, kuidas teksti koostaja emakeelsus mõjutab lugeja suhtumist keelevigadesse.

Eestis on seda teemat uuritud veel üsna vähe. Riin Senkel uuris oma bakalaureusetöös (2016a), kuidas õigekeelsusvead mõjutavad hinnangut tekstile ja selle autorile ning valmisolekut teksti autorilt toodet osta või teda aidata. Kaudselt on suhtumist keelevigadesse uurinud ka Aliis Andreson (2016) oma bakalaureusetöös punkti kasutuse muutumisest netikeeles. Suhtumisest eesti keelt võõrkeelena õppijate vigadesse on kirjutanud Renate Pajusalu (2004) ja Anna Verschik (2002).

Teema on oluline, sest Eesti ühiskonnas ja meedias võib märgata sõnavõtte korrektsest keelekasutusest ja eesti kirjakeele kasutamisoskuse halvenemisest. On märgatud, et emakeel kui õppeaine jätab koolis õpilasi üsna ükskõikseks (Ehala 2001; Uulma 2012). Õpilased ei pea emakeele õppimist kuigi vajalikuks, sest arvavad hakkama saavat oma keelevaistu abil (Ehala 2001). Samas nenditakse probleemi koolilõpetajate keeleoskusega, sest nende õigekeeleteadmised jäävad aina kehvemaks (Leitmaa 2012a). Keeleoskuse vähenemist on täheldatud ka filoloogiks pürgijate seas: haridusministeeriumi uuringu järgi vastas ettenähtud tasemele vaid poolte esmakursuslaste keeleoskus (Leitmaa 2012b).

Korrektse kirjakeeleoskuse vähenemist ja sõnavara kitsenemist seostatakse suurenenud internetikasutusega (Talviste 2012; Uulma 2012). Internetis on keelekasutus vabam ja esineb palju kõrvalekaldeid normikeelest (Oja 2009). Normikeelest teistsugune

keelekasutus on internetis mõnes olukorras lubatud ja aktsepteeritud, kuid inimestel tundub olevat üha raskem aru saada, mis mingis olukorras on sobilik ja mis mitte (Oja 2010; Talviste 2012). Nii võivadki inimesed kanda interneti vabama keelekasutuse üle olukorda, kus eeldatakse korrektset kirjakeele kasutust.

Martin Ehala (2008) on kirjutanud, et heade töökohtade saamiseks peab keelekasutus vastama keelenormidele. USA firmaomanik Kyle Wiens (2012) peab samuti korrektset keelekasutust väga oluliseks: ta ei võta tööle inimesi, kelle grammatikaoskus on halb. Wiens (2012) on tähele pannud, et töötajad, kes teevad vähem keelevigu, märkavad paremini detaile ja teevad tööl vähem ka muid vigu. Mitu uurimust on näidanud, et tekstides esinevatesse keelevigadesse suhtutakse üldiselt negatiivselt ning need võivadki mõjutada negatiivselt arvamust teksti koostajast, tema intelligentsusest ja isikuomadustest (Varnhagen 2000; Figueredo, Varnhagen 2005; Vignovic, Thompson 2010; Devos 2015; Senkel 2016a, b) (vt täpsemalt peatükk 1).

Eelnevast nähtub, et keeleoskuse üle arutlemine on ühiskonnas üsna populaarne ja teema on aktuaalne. Seetõttu vajabki täpsemat uurimist, kuidas suhtutakse tänapäeval eestikeelsetes tekstides keelevigadesse. Oma töös selgitan seda välja alljärgnevate uurimisküsimuste abil.

1. Missugused keelevead tööle kandideerimise tekstides esinevad?
2. Kas ja kuidas tööle kandideerimisel tehtud keelevead mõjutavad arvamust teksti koostajast?
3. Kas ja kuidas tööle kandideerimisel tehtud keelevead mõjutavad teksti koostaja võimalust saada soovitud töökoht?
4. Kas ja kuidas tööle kandideerija emakeel mõjutab teiste suhtumist tehtud keelevigadesse?

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks tegin poolstruktureeritud suulised intervjuud tööle värbajatega ja palusin neilt keelenäiteid. Tööle värbajateks pean selles töös inimesi, kelle tööülesannete hulka kuulub ka värbamine. Seejärel analüüsisin saadud keelenäiteid tööle kandideerimisel esitatud tekstidest ning koostasid näidete põhjal katse. Katses tuli abiturientidel hinnata tekste, kus esines vigu kas suure ja väikese algustähe valikul või

tühikute kasutamisel. Katsega selgitasin välja, kas tekstis olevad keelevead mõjutavad arvamust teksti autorist.

Töö koosneb neljast peatükist. Esimene peatükk annab ülevaate töö kontekstis olulisematest varasematest uurimistöödest, milles on käsitletud suhtumist keelevigadesse. Teine peatükk kirjeldab tööle värbamist kui protsessi. Kolmas peatükk tutvustab värbajatega tehtud intervjuusid ja nende tulemusi. Neljas peatükk keskendub katsele ja selle tulemuste analüüsile.

1. Keelevead ja neisse suhtumine

1.1. Mis on keeleviga?

Selles töös uuritakse tööle kandideerimisel esitatud tekste, millelt üldiselt eeldatakse korrektset keelekasutust. Sageli peetakse korrektse keelekasutuse all silmas kirjakeele normile vastavat keelekasutust. Keeleseaduse (2011) § 4 lg-s 2 seisab, et „kirjakeele normi all mõistetakse õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude süsteemi“.

„Eesti keele seletav sõnaraamat“ (2009) on *keelevea* mõiste avamisel pööranud tähelepanu keelereeglitest kinni pidamisele, mõistes *keeleviga* kui eksimust keelereeglite vastu. Esloni (2006: 14) järgi võikski millegi õigeks või valeks määratlemisel lähtuda selle „vastavusest/mittevastavusest teatud normile, reeglile, mallile“. Siinses töös arvestangi *keelevea* mõiste defineerimisel vastavust kirjakeele normile ja mõistan *keeleviga* kui eksimust õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude vastu.

1.2. Varasemad uurimistööd suhtumisest keelevigadesse

Suhtumist keelevigadesse ja nende mõju autorist arvamuse kujundamisel on uuritud nii psühholoogias kui ka keeleteaduses üle maailma. Eestis on senimaani teemat uuritud veel üsna vähe.

Sarnaselt käesoleva uurimistööga uuris Riin Senkel oma bakalaureusetöös (2016a) ja selle põhjal kirjutatud artiklis (2016b), kuidas õigekeelsusvead mõjutavad hinnangut tekstile ja suhtumist selle autorisse. Erinevalt minu tööst keskendus Senkel (2016a, b) aga suhtumisele keelevigadesse abipalvetes ja müügikuulutustes. Ta uuris, kuidas hinnatakse autorit vastavalt veatüübile ja kui tõenäoliselt tema käest ostetaks pakutavat toodet või teda aidataks. Selle uurimiseks tegi Senkel katse, kus kasutas kolme müügikuulutust ja kolme abipalvet, mis võeti kahest Facebooki kommuunist. Neid muudeti nii, et igast

tekstist oleks kolm varianti: veatu, kokku- ja lahkukirjutamis- ning täheortograafiavigadega. (Senkel 2016a: 8–10) Katseisikutel lasti hinnata valmisolekut toodet osta või loovutada midagi postituse tegijale ning lasti hinnata ka teksti autori usaldusväärsust, meeldivust ja intelligentsust (samas: 13). Katse tulemusel selgus, et teksti ning autori hinnati negatiivsemalt siis, kui tekstis oli kirjavigu. Kõige madalamad hinnangud kõigis aspektides said täheortograafiavigadega tekstid ning tekstides olevad kokku- ja lahkukirjutamisvead ärritasid katses osalejaid vähem. Ortograafiavead mõjutasid otseselt lugejate arvamust autori intelligentsusest ning valmisolekut toodet osta või teksti autori abistada. (Samas: 36)

Eestis on kaudselt uurinud suhtumist keelevigadesse ka Aliis Andreson (2016). Ta uuris oma bakalaureusetöös (2016), kuidas on punkti kasutus internetikeeles muutunud tavalisest interpunktsioonimärgist emotsionaalsust sisaldavaks märgiks. Andreson (2016: 41–43) vaatas aastate 2010–2011 ja 2013–2016 netidialoogidest saadetisi ja lausungeid ning leidis, et punkti võidakse kasutada lisaks tavapärasele funktsioonile ka vastumeelsuse või etteheite väljendamiseks. Teadmine, et netikeeles võib kirjavahemärkide kasutusotstarve muutuda, on kasulik, sest enamasti saadetakse kandideerimisel tekste arvutis ja muud netikeeles levivad nähtused võivad üle kanduda ka arvutis koostatavatele tööle kandideerimise tekstidele.

Suhtumisest eesti keelt võõrkeelena õppijate vigadesse on kirjutanud Renate Pajusalu (2004) ja Anna Verschik (2002). Pajusalu (2004) lasi eesti emakeelega üliõpilastel hinnata eesti keelt võõrkeelena õppinud lõpetajate lõpukirjanditest võetud lauseid ja vaatas, kuidas vigadele reageeritakse. Ilmnes, et eesti emakeelega tudengeid ärritasid rohkem vead, kus „semantiline viga on rohkem seotud lause süntaktilise struktuuriga“ (nt *on mitte alati*) (samas: 232). Vähem häirisid lugejaid aga sellised vead, kus asesõnal lühikese kuju või nullpronoomeni asemel kasutati hoopis pikka kuju (nt *tahame me* asemel oli kasutatud *tahame meie*) (samas: 232). Verschik (2002) kirjutab, kuidas suhtuda võõrkeeleõppes vigadesse. Võõrkeele õpetamise meetoditest lähtuvalt erineb vigadesse suhtumine: mõne meetodi puhul parandatakse vead, mis mõjutavad õppimist, teise puhul parandatakse aga kõik vead (samas: 79). Töös käsitlen ka seda, kas teksti autori mitteemakeelsus muudab lugejad tekstis olevate vigade suhtes leebemaks. Seepärast on

hea teada, et eesti keelt võõrkeelena õppijate vigadesse suhtutakse ka õpetamise jooksul erinevalt ja mõned vead on ärritavamad kui teised.

Mujal maailmas on keelevigadesse suhtumist ja nende mõju autorist arvamuse kujundamisel uuritud rohkem. Eri tekstide ja meetodite abil on uuritud eri vanusegrupe. Laste suhtumist keelevigadesse on uurinud Connie K. Varnhagen (2000). Ta soovis teada, kas laste hinnangud vigadeta ja vigadega tekstidele erinevad ning kas tehnoloogia areng on mõjutanud arusaama õigekeelsuse olulisusest (samas: 115–116). Selleks korraldati katse, kus teise, neljanda ja kuuenda klassi õpilastel lasti lugeda vigadeta lugusid ning kirjavigadega lugusid. Pärast lugemist pidid lapsed hindama loo kvaliteeti ja autori kompetentsust. Katse tulemuste põhjal järeldati, et nii teise, neljanda kui ka kuuenda klassi laste hinnang teksti kvaliteedile ja autorile on mõjutatud kirjavigadest tekstis. Vigadega tekste hindasid lapsed negatiivsemalt: need polnud laste meelest kuigi meeldejäädavad, huvitavad ega hästi mõistetavad. Ka ebakorrektse teksti autorit hinnati madalamalt. Samas ei seostanud lapsed autori õigekeelsusoskusi ja matemaatilisi oskusi: kehv õigekeelsus ei tähendanud nende arvates ilmtingimata seda, et autor poleks matemaatikas võimekas. (Samas: 120–123)

Filip Devos (2015) uuris hollandi ja flaami keele õpetajate ning mitteõpetajatest koosneva kontrollgrupi suhtumist õigekeelsusesse ja eri tüüpi vigadesse avaldustes. Vead jagas autor kaheks: eksimused ortograafiareeglite vastu (nt *t* või *d* kasutamine, algustäheortograafia) ja mäluga seotud vead¹ (nt üksikute sõnade kirjutamine). Uurimuses sooviti välja selgitada, kumba tüüpi vead on lugejate meelest rängemad ning kas esineb erinevusi õpetajate ja kontrollgrupi hinnangute vahel. Tema hüpotees oli, et õpetajad on vigade suhtes rängemad ja peavad nii üldiselt kui ka avaldustes õigekeelsust olulisemaks kui mitteõpetajatest koosnev kontrollgrupp. See ei leidnud kinnitust, sest õpetajad ei hinnanud kirjavigu palju rängemalt ning korrektset kirjaoskust pidasid ühtviisi oluliseks kõik osalejad. Keelevigadest pidasid osalejad rängemateks mäluga seotud vigu. (Samas: 7396–7401)

---

¹ Mäluga seotud vigade puhul ei eksita ühegi konkreetse keelereegli vastu. Siia kuuluvad sõnad, mille peab õppima pähe, kuna hääldus ja kirjpilt erinevad oluliselt.

Seoses arvutite ja interneti laia levikuga on eri külgede alt uuritud, kuidas arvutisuhtluses võivad keelevead mõjutada suhtumist autorisse ning arvamust temast. Arvuti vahendusel suhtlemise puhul on oluline silmas pidada, et vestluspartneriga puudub reaalne kontakt ja seepärast luuakse esmamulje kättesaadava info põhjal. Kui reaalse kontakti puhul mõjutavad esmamuljet näiteks inimese kehakaal, ligitõmbavus, haigused, siis vahendatud suhtluse puhul võivadki seda mõjutada hoopis keelevead. (Vignovic, Thompson 2010: 265–266) Vignovic ja Thompson uurisid (2010), kuidas eri õigekirja- ja stiilivead võivad e-kirjade puhul mõjutada hinnangut autori kohta. Nad korraldasid katse, kus löid üliõpilaste jaoks kujutletava kirjavahetuse olukorra. Eri keelevigadega e-kirjade põhjal paluti tudengitel hinnata väiteid autori isikuomaduste kohta (nt intelligentsus, usaldusväärsus, meeldivus, kohusetundlikkus). Katse tulemuste põhjal sai järeldada, et lugeja arvamust autorist, tema intelligentsusest ja usaldusväärsusest mõjutavad negatiivselt ortograafia- ja stiilivead. Vignovic ja Thompson uurisid ka seda, kuidas mõjutab lugejat autori kultuurilise tausta ja mitteemakeelsuse teadmine. Tulemused näitasid, et kui anda lugejale informatsiooni autori teistsuguse emakeele ja kultuuritausta kohta, siis suhtub ta tehtud vigadesse leebemalt. (Samas: 268–271)

Keelevigade rolli autorist arvamuse kujunemisel on uurinud ka Figueredo ja Varnhagen (2005). Nad uurisid, kuidas mõjutavad kirjavead hinnangut autori oskustele. Nende hüpotees oli, et tekstis olevad vead mõjutavad negatiivselt lugejate arvamust tekstist ja autori oskustest. (Samas: 445) Testis kasutati kaht eriteemalist esseed, millest koostati kaks erinevate vigadega varianti ja üks korrektne variant. Testides anti infot ka spelleri kasutamise kohta. Ühtedele öeldi, et spelleri kasutati, teistele mainiti, et ei kasutatud, ja kolmandatele ei öeldud otse, kas spelleri kasutati või mitte. Teste tegid üliõpilased, kes pidid hindama autori oskusi ning essee kvaliteeti. Tulemustest selgus, et kirjavigadega tekstide puhul hinnati autori oskusi (nt kirjutamis- ja õigekirjaoskus, oskus kasutada tekstitöötlusvahendeid) ja samas ka intelligentsust madalamalt kui vigadeta tekstide puhul. Kõrgemalt hinnati spelleri kasutamisoskust autoritel, kelle kohta mainiti spelleri kasutamist või ei antud selle kohta infot. (Samas: 446–451)

Eri autorid on seega leidnud, et tekstis olevad keelevead võivad mõjutada suhtumist teksti autorisse negatiivselt. Keelevigade tõttu võidakse hinnata negatiivsemalt autori

intelligentsust, usaldusväärsust, meeldivust ning oskusi. Lähtudes esitatud uurimuste tulemustest ning isiklikust kokkupuutest tööle kandideerimise tekstidega püstitan allolevad hüpoteesid.

1. **hüpotees:** tööle kandideerimise tekstides esineb eri tüüpi keelevigu.
2. **hüpotees:** tööle kandideerimisel tehtud keelevead mõjutavad arvamust inimesest pigem negatiivselt.
3. **hüpotees:** tööle kandideerimisel tehtud keelevead võivad vähendada inimese võimalust saada soovitud töökoht.
4. **hüpotees:** mitteemakeelsete kirjutajate tehtud vigadesse suhtutakse leebemalt kui emakeelse kirjutaja omadesse, kui info mitteemakeelsuse kohta on teada.

2. Värbamine

Selles peatükis annan lühikese ülevaate personali värbamisest. Värbamisprotsessi tundmine aitab paremini mõista intervjueeritavaid ning selle bakalaureusetöö sisu. Et värbamine ei ole minu töö peamine uuritav teema, on peatükis tuginetud vaid ühele Kulno Türgi õpikule. Kulno Türk on kirjutanud õpiku „Personali juhtimine“ (2001), mida on välja antud mitu trükki, ning juhendanud üliõpilastöid personali värbamisest.

Personali värbamine on protsess, mille käigus organisatsioon meelitab mingil ajaperioodil ligi piisavalt palju inimesi, kes täidavad kandidaadile esitatud nõuded. Värbamisprotsess võib olla organisatsioonisisene või -väline ning selle jooksul kasutatakse eri värbamise allikaid ja vahendeid. (Türk 2001: 56) Värbamisega tegeleb suurtes organisatsioonides personaliosakond. Väiksemates organisatsioonides ei pruugi eraldi personaliosakonda olla ja värbamisega tegeleb seal enamasti lihtsalt mõni töötaja ehk värbaja. Sellest tulenevalt käsitlen oma töös *värbajana* inimest, kelle tööülesannete hulka kuulub värbamine.

Värbamisprotsess on keeruline ning koosneb mitmest tegevusest. See algab vajaduse teadvustamise ning värvatavatele töötajate nõudmiste esitamisega. Seejärel otsustatakse, kas värvatakse organisatsioonisiseste või -väliste allikate kaudu ning missuguseid värbamisvahendeid kasutatakse. Värbamise eesmärk pole meelitada ligi võimalikult palju kandidaate, vaid leida ametikohtadele sobivad töötajad. Seetõttu on oluline, et kogu värbamisprotsess oleks hästi läbi mõeldud. (Türk 2001: 56–58) Nagu juba mainitud, eristatakse **organisatsioonisisest ja -välist värbamist**. **Organisatsioonisisese värbamise allikateks** on näiteks töötaja edutamine, taandamine ja üleviimine ning värbamise alternatiivid, nagu ületunnitöö, allhanked ja töötajate rentimine (samas: 61–63). Selles bakalaureusetöös uurin kandideerimisel esitatud tekste (CV-d, motivatsioonikirjad, kaaskirjad, e-kirjad jms). Et tekste esitataks üldiselt

organisatsioonivälisel värbamisel, ei peatu ma selles peatükis eriti pikalt organisatsioonisisel värbamisel.

Organisatsioonivälist värbamist kasutavad organisatsioonid sageli siis, kui soovitakse suurendada töötajate arvu või leida teistsuguseid ja uute ideedega töötajaid (samas: 58).

Organisatsiooniväliseid värbamisallikaid on mitu ja valiku tegemisel tuleb lähtuda ametikohast. Türk (1995) jagab organisatsioonivälised värbamisallikad viieks: koolide lõpetajad, organisatsiooniväline reserv, teiste organisatsioonide töötajad, registreeritud tööotsijad ja registreerimata tööotsijad. Üks organisatsiooniväline värbamisallikas on **koolide lõpetajad**, kelle tugevusteks on üldiselt suur töövõime, edasipüüdlikkus ja mõtlemisvõime. Samas pole neil aga sageli eelnevat töökogemust, neid tuleb koolitada ja nad ei pruugi jääda esimesele töökohale pikaks ajaks tööle. Paljude organisatsioonide jaoks on värbamisallikaks ka ülikoolide lõpetajad, kuna sealt tulevad spetsiaalse väljaõppe saanud inimesed, kellest võivad saada tulevased spetsialistid ja juhid. (Samas: 67–68)

Organisatsioonid võivad töötaja leida ka **organisatsioonivälise reservi** hulgast. Sinna kuuluvad nii organisatsiooni endised töötajad kui ka eelmistel konkurssidel osalenud. Reservi hulgas olevaid inimesi tuntakse ja seepärast on lihtsam valikut teha. Värvatakse ka **teiste organisatsioonide töötajaid**, kuna nii saab tavaliselt heade teadmiste ja oskustega töötajaid, kes on juba mujal saanud väljaõppe – nõnda hoitakse koolituskulusid kokku. Samuti on organisatsioonidele tähtsaks värbamisallikaks **registreeritud ja registreerimata tööotsijad**. Registreeritud tööotsijaid ehk töötuid ei tohiks alahinnata, sest ka neil võib olla väga hea väljaõpe. Registreerimata tööotsijad (ingl nt *walks-ins*, *self-employed workers*) on inimesed, kes otsivad tööd iseseisvalt, rõhudes oma taatele ja oskustele. (Samas: 68–69)

Organisatsioonivälise värbamise korral kasutatakse eri **värbamisvahendeid**. Nendest peamised on Türgi (2001: 70) järgi reklaam, tööametid, töölaadad, internatuur, personalifirmad ja töötajate soovitusel. **Reklaami** kaudu teavitatakse inimesi, et organisatsioon vajab töötajaid. Seda levitatakse nii traditsioonilistes massimeediumites, nagu raadio, televisioon, ajalehed, kui ka internetis. Internetis on olemas spetsiaalsed veebilehed, mis viivad virtuaalselt kokku tööandjad ja -otsijad (nt CV-Online). Lisaks

reklaamile on värbamise puhul abiks **tööamet**², mis aitab organisatsioonis leida töötajaid ja inimestel tööd ning riigil viia ellu tööhõivepoliitikat. Värbamisvahendina on oluline ka **töölaad**, kus saavad tööandjad ja -võtjad omavahel suhelda, tutvuda ning panna alus edaspidisele võimalikule töösuhtele. Eestis korraldatud tööandjate ja koolilõpetajate personalimessi näide on „Teeviit“. (Samas: 71–73)

Samuti on värbamisvahend **internatuur**, mille käigus tudengid töötavad ajutiselt mingis organisatsioonis. See on positiivne mõlema osapoolle jaoks, kuna üliõpilane õpib nii tundma oma tulevast ametit ja organisatsioon võimalikku tulevast töötajat. Internist võib saada pärast internatuuri lõppu organisatsiooni töötaja või lisa selle organisatsiooni personali reservi. Eri värbamisvahendeid on palju, kuid need ei pruugi alati soovitud tulemusteni viia. Tavaliselt kasutatakse sellisel juhul **personalifirmasid**, kes aitavad organisatsioonis värvata. Nende poole pööratakse sageli ka juhul, kui soovitakse leida spetsialiste või tippjuhte. Värbamisel võib abi olla oma **töötajate soovitudest**, mida paljud organisatsioonid arvestavad. Soovitused on olulised, kuna töötajana teab soovitaja organisatsiooni ja soovitatavat hästi ning oskab öelda, kuidas see inimene tööle sobiks. (Samas: 74–76)

Kui värbamisprotsess on mõnda aega kestnud, tekivad kandidaadid, kelle hulgast valitakse töökoha saaja. **Personalivaliku** käigus valitakse kandidaatide hulgast välja kõige sobivamad eri meetodite abil. **Valikumeetoditeks** on eelintervjuu, ankeet, soovituskiri, taustauuring, testid ja töölevõtuintervjuu. Valikuprotsess algab sageli **eelintervjuuga**, mil esimese põgusa kohtumise järel jäetakse välja kandidaadid, kes hinnatakse täiesti sobimatuteks. **Ankeet** ja **CV** annavad organisatsioonile nii eluloolist kui ka tööalast informatsiooni. Kandidaadi eelneva tegevuse ja oskuste analüüsimine aitab näha tema sobivust soovitud ametikohale. **Soovituskirja** ja **taustauuringu** abil saab samuti informatsiooni kandidaadi ja ta töökogemuse kohta tema endistelt kolleegidelt või lähedastelt-tuttavatelt. Organisatsioonid kasutavad kandidaatide valikul ka **teste**, mille abil saab teada näiteks kandidaadi intelligentsuse, motivatsiooni, isikuomaduste, oskuste,

---

² Tööametiks võib Eestis pidada näiteks Eesti Töötukassat, mis kõige muu hulgas viib kokku ka töötuid ja tööandjaid.

hoiakute jms kohta. Lisaks kasutatakse ka **töölevõtuintervjuud**, mille jooksul üritatakse kandidaadiga põhjalikult vesteldes selgitada välja tema sobivus. (Samas: 80–82)

Värbamine ei ole minu töö peamine uuritav teema, kuid see peatükk oli minu hinnangul oluline järgmise peatüki „Intervjuud värbajatega“ jaoks tausta andmiseks. Värbamisprotsessi tundmine aitab paremini mõista intervjuueeritavate tööülesandeid ja intervjuudes antud vastuseid.

3. Intervjuud värbajatega

Leidmaks vastuseid püstitatud uurimisküsimustele, tegin värbajatega intervjuusid. Intervjuud olid selle töö jaoks vajalikud, kuna tööle kandideerimisel esitatud tekste on raske uurimiseks saada. Nimelt sisaldavad need tekstid delikaatseid isikuandmeid, mistõttu ei või tööandjad neid kolmandatele isikutele edastada. Suulistes intervjuudes saab aga küsida nii vigade kui ka suhtumise kohta.

Selles peatükis saab ülevaate intervjuudest, nende tegemise põhimõtetest ja vastuste analüüsist. Oluline on tähele panna, et algselt koostasid kõik küsimused CV-des olevate keelevigade peale mõeldes. Intervjuude järel keelenäiteid vaadates selgus, et uuritavaks materjaliks ei saa olema ainult CV-d, vaid tööle kandideerimise tekstid üldiselt. Tööle kandideerimise tekstide all pean silmas nii CV-sid, motivatsioonikirju, kaaskirju, e-kirju kui ka muid tekste, mis kandideerimisel ette võivad tulla. Seejärel avardasin töö teemat ja sõnastasin laiemaks uurimisküsimused. Siiski võib just esialgse ülesandepüstituse tõttu näha siin peatükis kohti, kus räägitakse vaid CV-des olevatest keelevigadest.

3.1. Materjal ja meetod

Et selgitada välja värbajate kokkupuude keelevigadega ja suhtumine neisse, tegin nelja värbajaga suulised intervjuu. Intervjueeritavate valikul lähtusin põhimõttest, et kaetud saaksid mitu tegevusala, ning intervjueeritavate kättesaadavusest ja nõusolekust. Kontakteerusin üheksa Eestis tegutseva kaubanduse, panganduse, tootmise ja haridusega tegeleva organisatsiooni personalijuhi või -osakonnaga. Üheksast nelja organisatsiooni töötajatega sain kokku ning intervjueerisin neid. Intervjueeritavateks olid OÜ Alexela Groupi³ personalijuht Katrin Püks (edaspidi KP), Tartu Ülikooli kommunikatsioonitalituse juhataja Illari Lään (edaspidi IL), AS Olerexi Ida piirkonna

---

³ Sageli seostatakse Alexelat vaid selle tanklatega, kuid tegelikult on Alexela Group laiem. See on valdusfirma, mis tegutseb kolmes valdkonnas: energeetika, kinnisvara ja metallitööstus. Alexela Groupi üks osa on Alexela Oil, mille alla tanklad kuuluvad. (Alexela Group 2017)

teenindusjuht Vaido Pelenen (edaspidi VP) ja AS Salvesti personalijuht Alice Ellamik (edaspidi AE). Esimese intervjuu tegin 2016. aasta 16. novembril ning viimase sama aasta 15. detsembril.

Intervjuud olid poolstruktureeritud: üldiselt esitasin küsimusi vastavalt küsitluskavale (vt lisa 1), kuid mõnikord ka vastuste põhjal. Küsimused moodustasin lähtuvalt uurimisküsimustest (vt sissejuhatust). Intervjuu küsimused jagunesid kolme suuremasse teemarühma: üldised küsimused, CV-d ja nende keelekasutus ning emakeelne ja mitteemakeelne kirjutaja. Üldiste küsimustega soovisin kaardistada värbamisprotsessi ettevõttes ning saada infot töötaja ja tema kogemuste kohta. Teise rühma kuulusid küsimused, millega uurisin värbajate kokkupuudet keelevigadega ja suhtumist neisse. Kolmanda rühma moodustasid küsimused, milles keskendusin mitteemakeelsete keelekasutajate tehtud vigadele ja suhtumisele neisse.

Intervjuud toimusid intervjuueeritavate tööruumides, sest lindistamiseks oli tarvis võimalikult väikese taustamüraga ruume. Seetõttu ei saanud intervjuu toimuda avalikus kohas, näiteks mõnes kohvikus. Intervjuude kestus oli üsna erinev: kõige lühem intervjuu kestis 15 minutit ning kõige pikem 42 minutit. Intervjuude kestus sõltus peamiselt intervjuueeritava vastuste ning intervjuueeriya küsimuste ja kommentaaride pikkusest.

Intervjuud lindistasin diktofoniga ning seejärel litereerisin need. Litereerimisel lähtusin põhimõttest, et kirja saaksid öeldud sõnad. Selle töö puhul ei pidanud ma vajalikuks rõhutada konkreetse inimese hääldust jms, sest fookuses ei ole intervjuueeritavate keelekasutus.

3.2. Intervjuude analüüsi tulemused

Litereeringute põhjal analüüsisin intervjuude sisu kvalitatiivselt küsimuste kaupa. Mõnikord oli intervjuueeritav ühe küsimuse vastusega mitmele küsimusele. Sellisel juhul jagasin analüüsis ühe vastuse mitme küsimuse alla laiali. Seejärel võrdlesin intervjuueeritavate vastust ühele küsimusele ja tegin vastuste põhjal järeldusi.

3.2.1. Üldised küsimused

Intervjuud algasid üldiste küsimustega värbaja ja ettevõtte kohta. Üldiste küsimuste vastuste analüüsimisel selgus, et KP, IL ja AE on personalivaldkonnas töötanud vähemalt kümme aastat. AE ja KP on küll personalivaldkonnas üsna pikalt töötanud, kuid praeguses ettevõttes on mõlemad töötanud alla aasta. VP on aga värbamist sisaldavat tööd teinud pool aastat. Töötatud aja jooksul on kõigil intervjuueeritavatel tulnud töölisi värvata mitmel korral. Seega on kõik intervjuueeritavad puutunud kokku kandideerimisel esitatud tekstidega piisavalt, et sobida küsimustele vastama. Näiteks ütles IL:

„Ja ütleme siin jah, viimased viieteistkümne aasta lõikes, umbes sada võib olla see kokku. Nii palju on selliseid värbamisi, intervjuusid, asju tehtud ligikaudu.“

Värbamismeetodid on neljas organisatsioonis üsna sarnased. Kõik organisatsioonid kasutavad eri veebiportaale, kuhu pannakse üles töökuulutus. Samas pannakse kuulutusi ka organisatsiooni hoonetesse (nt tankla uksele) ja kohalikesse ajalehtedesse. Aeg-ajalt leitakse töötaja ka tänu Töötukassale ning soovitudele. Seega töid intervjuueeritavad reklaami, Töötukassa ja soovitude näol välja pooled Türgi (2001: 70–82) esitatud peamised organisatsioonivälised värbamisvahendid (vt peatükk 2). KP selgitas värbamist enda organisatsioonis nii:

„Ma arvan, et toimub nii nagu kõigis teistes suuremates ettevõtetes. Noh kõigepealt ju alustame sellest, et miks ja kuhu meil inimest on vaja. Ja see ametikohtade analüüs on tehtud, siis värbamine algab siis sellest, et lepitakse kokku juhiga kanalid, kuidas ja kust me inimesi otsime. Ja peamised kanalid on meil, kuulutus prinditakse välja, pannakse kuhugi tankla uksele. Siis teine variant on värbamisportaal. Meie kasutame täna praegu kahjuks ainult CV-Online'i. /.../ Ja teeme ka sihtotsingut. Ja sihtotsing käib meil niimoodi, et kas ta käib suust suhu läbi tuttavate, läbi soovitude. Või siis teine asi on see, et ma ise lähengi ja vaatan ringi seal CV-Online'is. Märksõnadega otsin inimesi.“

3.2.2. CV-d ja nende keelekasutus

Kõigi intervjuueeritavate arvates mõjutab CV oluliselt otsust, keda võtta tööle. Värbajate sõnul on CV-d tööle kandideerimisel nagu inimese visiitkaart, kust saab kiire ülevaate nende tegemistest, huvidest ja oskustest. IL ütles CV-de olulisuse kohta:

„Eks see on ju esmane selline peegeldus kandidaadist. Mida ta teinud on, õppinud, töökogemused. Noh natukene peegeldub sealt ka isikuomadusi vastu, kuigi alati saab teha ka ju taustauuringut. Väga oluline. See on ju esmane, üks esmaseid dokumente, mis saadetakse /.../.“

Värbajate jaoks on **oluline**, missugune on CV **keeleliselt**. CV-s olevad keelevead mõjutavad nende sõnul otsustamist eriti siis, kui inimene kandideerib ametikohale, kus eeldatakse head eneseväljendusoskust. Seda illustreerib hästi AE öeldu:

„Kui me värbame kontorisse ikkagi spetsialisti või juhti, ehk inimest, kelle puhul me eeldame ka suutlikust ennast kirjalikult väljendada, kelle tööülesannete hulka kuulub kirjalik eneseväljendus, siis kindlasti mängib see väga suurt rolli. /.../ Kui ma tunnetan, et inimene ei suuda oma mõtet emakeeles väljendada, siis ma noh, ma tõstsin kõrvale. Ilma et ma nende kogemuslikusse pagasisse süüviksin. Selles mõttes mõjutas küll.“

Värbajate sõnul võib **suure valiku korral valikust välja langeda kandidaat**, kes on teinud keelevigu. Seda nentis ka KP:

„Kui mul on suur valik, siis ma praagin paljusid seetõttu [keelevigade] isegi välja, kui aus olla.“

Tulemusele, et tekstis olevad keelevead mõjutavad arvamust teksti autorist negatiivselt, jõudsid enda uuringutes Varnhagen (2000: 121–122), Figueredo ja Varnhagen (2005: 450–451), Vignovic ja Thompson (2010: 271) ning Senkel (2016a: 36) (vt täpsemalt 1.2). Intervjueeritavad tõid samuti välja, et keelevigu teinud inimene **ei jäta endast head muljet**. Intervjueeritavad ütlesid, et nendest inimestest jääb lohakas ja pealiskaudne mulje ning tundub, nagu kandidaadid ei oleks motiveeritud või koolis piisavalt teadmisi omandanud. IL toob välja:

„Mida rohkem keelevigu, seda suurem tõenäosus on, et ta on näiteks lohakas. Ei ole piisavalt korrektselt oma asju üle vaadanud. Teiseks võib-olla natukene peegeldab ka tema motivatsiooni. Et kui on ikkagi väga motiveeritud inimene mingis valdkonnas või mingis ametis, nagu tööle asumise mõttes, siis tundub ju loogiline, et ta on ikkagi oma materjali mitu korda üle lugenud. Vaadanud, kas kõik on korras,

kas kõik on kenasti vormistatud. Et kui seda ei ole tehtud, siis see võib jätta ka motivatsiooni kohta sellise veidi kehvema mulje.“

Vigade hulka CV-des hindasid intervjuueeritavad väga erinevalt. Kahe meelest (KP ja VP) on vigade hulk üsna väike või on nende töötatud aja jooksul vähenenud. Vigade vähenemist seostatakse portaalides ette antud lausete, spelleri kasutamise, haridustaseme kasvu ning koolis õpetatuga (kuidas koostada CV-d ja motivatsioonikirja). Üks intervjuueeritav (AE) leidsid aga, et vigu on palju ja vigade hulk on nende tööaja jooksul suurenenud. Värbajate meelest võidakse rohkem vigu teha seepärast, et kõike tehakse kiiruga ja muututakse hooletuks. Samas tõdesid kõik küsitletud, et nad pole märganud seost vanuse ja vigade hulga ning soo ja vigade hulga vahel. KP rääkis enda kogemusest:

„See inimene, kes ikkagi tahab endast head muljet jätta, ta näeb vaeva. Ka siis, kui ta on 64-aastane. /.../ Ja järjest rohkem [on] õnneks ka noori, kes võtavad seda asja tõsiselt. Kes teavad, et nemad müüvad ennast tööturul ka. Mitte ainult see, et tööandjad krabavad neid tööturul.“

Värbajad on kandidaatide tekstides märganud **mitmesuguseid keelevigu**. Välja toodi nii tühikute, komade ja punktide puudumist, eksimusi suure ja väikese algustähe, käänete, sõnade⁴, *gi*- ja *ki*-liite ning konsonantide⁵ kasutamisel kui ka lohakus- ja lausestusvigu. Üks väga levinud viga on sõna *millegist* kasutamine *millestki* asemel. VP rääkis erinevate vigade esinemisest nii:

„Üldiselt on nagu komavigu päris palju. /.../ No kokku-lahku kirjutamist on päris palju. Selliseid näpukaid on ka, ikkagi jagub. /.../ Või siis see sõna kasutamise oskus, mingi CV mul oli siin, kui tal oli kirjutatud, et vastab minu natuurale. Ikka igasuguseid on.“

Värbajad on tekstides näinud palju erinevaid vigu, siiski **häirivad** mõned vead teistest rohkem. Et mõned vead võivad olla häirivamad kui teised, pani oma uurimuses tähele ka Senkel (2016a). Tema (samas: 36) uurimusest tuli välja, et kõige enam ärritasid lugejaid täheortograafiavigadega tekstid ning vähem kokku- ja lahkukirjutamisvigadega. Senkeli tulemustega sarnaseid vastuseid andsid ka minu intervjuueeritavad. Rohkem häirivatena

⁴ Näiteks oli üks kandidaat soovinud kirjutada midagi *natuuri* kohta, kuid valis selle asemel sõna *natuura*.

⁵ Segi aetakse tugevaid ja nõrku sulghäälikuid. Näiteks kirjutatakse *pidin tegema* asemel *pidin tekema*.

mainisid nad lohakus- ja täheortograafiavigu ning ka seda, kui tekstis on üldiselt palju vigu. Interpunktsoonivigu ei peeta üldiselt aga väga rängaks veaks. Näiteks IL ütles nii:

„Et ei osata nagu seal komasid või semikooloneid või selliseid asju õigesti kasutada – noh, see on natukene rohkem andeks antav. /.../ Aga kui on lauses sellised lohakusvead, mis üsna hästi ka kohe silma torkavad, et siis nende suhtes pigem olen kriitilisem.“

Ka KP meelest ei ole interpunktsioonivead kõige häirivamad:

„Kui eestlane kirjutab CV ja tal on seal mitte just seda punkti ja koma viga nii palju, vaid on muud. Et on grammatikavead ja/või ei tea seda, mis tähega mingi asi kirjutatakse. Kui sa leiad üks-kaks viga ühes pikas CV-s, siis pole hullu. Aga kui see on otsast lõpuni neid vigu täis, vot see häirib mind.“

Keelevead pole aga ainsad vead, mida kandideerimisel tehakse. Värbajate sõnul on levinumad vead veel CV asemel lihtsalt jutu või e-kirja saatmine, struktuuri puudumine CV-s, kummaliste fotode või fotoseeriade lisamine ning vale firma nime või ametikoha nimetuse kirjutamine. AE-d näiteks häiriski viimane kõige enam:

„Ja üks tüüpviga, mis mind alati on ärritanud ja jääbki ärritama, on.. Noh näide, mida ma just hetk tagasi lugesin. Et CV-Keskusest tuleb mulle sooviavaldus postkasti ja on näha, et inimene kandideerib meile logistika- ja ostujuhi ametikohale. Ja siis esimene lause ütleb, et nägin Teie kuulutust ja soovin kandideerida Teile tootejuhi ametikohale. Ehk näiteks sellised vead on väga ärritavad. Nii palju ikkagi võiks läbi mõelda, et kui sa juba kandideerid, siis sa ei vajuta lihtsalt nuppu. /.../ See jätab jah väga pealiskaudse mulje ja see kindlasti ei sisenda seda julgust, et see inimene tegelikult meile tööle soovib tulla.“

Värbajate eelistused **CV pikkuse** osas on samuti erinevad. Osa intervjuueeritavaid eelistab pikemaid ja põhjalikumaid CV-sid (AE ja VP), kuid teine osa jälle lühemaid ja konkreetsemaid (IL). AE arvas asjast nõnda:

„Ta peab olema piisavalt lühike, aga teiselt poolt piisavalt sisukas. /.../ Või kui sa kirjutad, et olen lõpetanud aastal 2005 Tartu Ülikooli. Aga mis erialal? Noh, ütleme, et mingid täiendused ikkagi nagu on vajalik panna ka CV-sse. Et pigem ta peab

ikkagi andma ülevaate sellest, mida sa oled varem teinud ja andma ka selle sisu juurde. /.../ Noor inimene, kes mulle kandideerib. Kui ta kirjutab, et ta on iga suvi kuu aega jäätist müünud, siis see on palju parem, kui ta kirjutab, et tal pole üldse töökogemust. Noh siin ongi see, et inimene, kes kandideerib, ta peab suutma mõelda, mida ta seal CV-s esitleb. Selles mõttes pikkust ei saa ette kirjutada. CV peab olema täpselt nii pikk, et see annab selle vajaliku tausta.“

KP meelest tuleks inimestel aga rohkem mõelda ka sellele, **missugust fotot** endast CV juurde lisada. Ta rääkis:

„Kui meile saadetakse ikkagi CV, kus on noormees pannud endast pildi, kus /.../ tal on see mask peas, nägu pole näha. Ja siis käed puusas ja saadab tööandjale sellise CV. /.../ Loomulikult me seda inimest vestlusele ei kutsu. Kui me näiteks räägime noortest inimestest, ei soovita panna sinna peo pilte. /.../ Pane endast lihtsal mingisugune tore ja normaalne pilt, kus sa ei ole mitte millegagi üle pingutanud. Kus sa oled tavalises olukorras lihtsalt. /.../ Ei ole mõtet panna endast ka mingit pildiseeriat, nagu mõne CV-ga tuleb kaasa sulle viis-kuus pilti.“

3.2.3. Emakeelne ja mitteemakeelne kirjutaja

Kõik vastajad ütlesid, et nad saavad keelekasutuse põhjal aru, kas inimese emakeel on eesti keel. Peamiselt reedab mitteemakeelsuse see, et lausestus on teistsugune ning esineb üsna palju **ühildumis-** ja **stiilivigu**. Näiteks kasutatakse ebaharilikke väljendeid või sõnu vales tähenduses. IL tõi välja:

„Võib-olla see lause ülesehitus on natukene selline teistmoodi ja need mingid stiilikohad. /.../ Üldiselt ikkagi ju nimi peegeldab ka seda tausta ja rahvust. Ja siis, kui seda CV-d lugema hakata, siis jah, seal on ilmselt selline natukene teistsugune lauseehitus.“

Vignovici ja Thompsoni (2010: 271) uurimusest selgus, et kui anda lugejale autori teistsuguse emakeele ja kultuuritausta kohta informatsiooni, siis suhtub ta tehtud vigadesse leebemalt. Selle uurimuse tulemus pani mindki mõtlema, kuidas autori emakeel võib mõjutada keelevigadesse suhtumist ning seepärast küsisin selle kohta värbajatelt. Nagu Vignovic ja Thompson, tõid ka intervjueritavad välja, et eesti keelt mitte emakeelena kirjutajate tehtud vigadesse suhtuvad nad üldiselt veidi **leebemalt**. KP ütles:

„Muidugi, mis koha pealt tuleb teha mööndusi. Et kui ma näen palju vigu ja siin saan aru, et seda CV-d ei ole kirjutanud näiteks eestlane. Siis ma vaatan, mis ta on välja toonud enda keeletasemeks. Emakeel on vene keel näiteks ja ta on üritanud kirjutada eesti keeles. Et kui seal on nagu sellised mõned vead sees, siis ma tegelikult annan andeks.“

Siiski ei saa järeleandmisi teha alati – oluline on, mis ametikohale kandideeritakse. AE kõneles enda kokkupuutest selliste CV-dega nii:

„Ütleme, et kui ikkagi mul on CV-st raske välja lugeda, mida sellega on tahetud öelda. /.../ Et siis kui ma sealt seda mõtet välja ei loe, siis see nagu tekitab küll küsitavusi. Kui ma seda sama mõtet ei loe välja tihtipeale nendel inimestel, kes on mulle täna tootmisesse tööle tulnud, sest nende puhul mul ei ole see nii oluline, et nende puhul ma pingutangi rohkem seda CV-d lugeda. Et miks ta nii või mida ta on mõelnud. Samal ajal kui kontoriinimeste puhul ma tõstan selle CV kõrvale, ma loobun. Ma ei püüa aru saada.“

Ka IL nendib, et töö iseloomust tulenevalt ei saa väga palju leebemalt nendesse siiski suhtuda. Ta ütleb:

„Ühest küljest jah on arusaadav, et kelle emakeel on näiteks seal vene keel või läti keel või midagi muud, et tal on natukene raskem grammatikaga kohaneda. See inimlikust aspektist on ta võib-olla mõistetav. Aga teistpidi, kui ta tööle tuleb ja noh, ma ei tea, hakkab kirjutama ülikooli teadusteamadest teadusuudiseid, siis ei ole seal vahet. /.../ Et selles mõttes me töö lõpp-produktis allahindlust ei tee.

Kokkuvõtteks. Intervjuude vastuste analüüsi tulemusel võib väita, et värbajate arvates on CV keelekasutus oluline. CV-des on erinevaid keelevigu. Välja toodi nii tühikute, komade ja punktide puudumist, eksimusi suure ja väikese algustähe, käänete, sõnade, *gi-* ja *ki-*liite ning konsonantide kasutamisel kui ka lohakus- ja lausestusvigu. Keelevead võivad jätta teksti autorist mulje kui lohakast, pealiskaudsest, harimatust ning mitte motiveeritud kandidaadist. Samuti võidakse kandidaat keelevigade tõttu konkursist kõrvale jätta. Eesti keelt mitte emakeelena kirjutajate CV-des tehtud keelevigadesse suhtutakse üldiselt leebemalt, kuid samas on oluline ka ametikoht, kuhu kandideeritakse.

4. Katse

Et uurida, kuidas mingit tüüpi vead mõjutavad arvamust autorist, tegin lisaks intervjuudele katse. Vastajad hindasid etteantud tekstide põhjal teksti autori omadusi ja võimeid. Peatükis tutvustan katse loomise põhimõtteid, katset ennast, valimit ning katse tulemusi.

4.1. Materjal ja meetod

Selles töös saab katselise meetodi abil uurida, kuidas keelevead mõjutavad arvamust teksti autorist. Muidugi võivad tulemused katse kunstlikkuse tõttu olla mõjutatud: need ei pruugi olla nii loomulikud, kui oleksid reaalses olukorras. Siiski on minu töös katseline meetod sobiv, kuna selle abil saab uurida konkreetsete vigade mõju autorist arvamuse kujundamisel.

Katses kasutatavad tekstid põhinevad intervjueeritavalt saadud keelenäidetel (vt lisa 2, kus on esitatud osa keelenäiteid). Katses kasutatavad tekstid ei ole mitmel põhjusel täpselt sellised, nagu saadud keelenäited. Esiteks on tööle kandideerimisel esitatud tekstides (nt CV-des) sageli loetelusid ja nendes ei kasutata täislauseid. Mistõttu võtsin keelenäited aluseks ja koostasin nende põhjal täislauselised tekstid katse jaoks. Teiseks esines tekstides informatsiooni, nagu linnanimed, ametinimetused, mille põhjal võiks Eesti väiksust arvestades autor olla kellelegi identifitseeritav. Seetõttu võtsingi katse tekstides näite pigem aluseks ja muutsin selles sõnu või koostasin ise uue sarnase mõttega lause (nt kui värbajalt saadud tekstis oli kirjutatud *elan Tartus*, siis mina kirjutasin selle asemel *elan Võrus*). Kõik tekstid lähtuvad siiski keelenäidetest ning ühtki teksti pole ma päris ise välja mõelnud.

Katses kasutasin kahteist paarilauselist teksti, milles oli juttu kandideerija varasemast töökogemusest, tema oskustest, isikuomadustest vms (vt tabel 2 alaalapeatükis 4.2.2 ja tabel 4 alaalapeatükis 4.2.3). Võrdlemiseks tegin igast tekstist ilmsete keelevigadeta variandi (sealjuures võis selles variandis olla siiski stiilivigu) ning vigadega variandi.

Tekstide muutmisel pidasin silmas, et ühes tekstis esineks korraga vaid üht tüüpi vigu. Tekstidest pooltesse (ehk kuude) tegin algustäheortograafiavigu ning ülejäänud pooltesse vigu tühiku kasutamisel. Valisin sellised vead intervjuueeritavate vastuste ning keelenäidete põhjal. Värbajad ütlesid intervjuudes korduvalt, et neid häirib, kui inimene kirjutab nimesid väikese tähega või ei kasuta üldse suuri algustähti. Tühikute valesti kasutamist pidasid värbajad aga lohakuse märgiks ja nende sõnul raskendab see lugemist. Keelenäidete analüüsi tulemustest selgus, et saadud näidetes eksiti kõige enam suure ja väikese algustähe õigekirjas ning tühiku kasutamisel.

Katse koostas ja lasin täita internetis. Lõin Google'i küsitlusvormide abil kaks küsitlust. Tekstid olid mõlemas küsitluses küll samad, kuid ühes küsitluses oli tekstist kas ilmsete vigadeta variant või sama teksti vigadega variant. Ühe teksti erinevate variantide esitamine võimaldab võrrelda, kas tekstis olevad vead mõjutavad vastajate hinnanguid. Et tekstid olid samad, pääses üks vastaja ligi vaid ühele küsitlusele. Mõlemas küsitluses oli kuus ilmsete vigadeta, kolm algustäheortograafiavigadega ning kolm tühiku kasutamise vigadega teksti. Kusjuures kuue algustäheortograafiavigadega teksti hulgas oli kaks üleliigsete suurte tähtedega teksti, kaks ainult väikeste algustähtedega teksti ja kaks teksti, kus algustähtede kasutamine oli juhuslik (nt kord suur, kord väike). Niisamuti oli kuue tühikute kasutamise vigadega teksti hulga kaks liigsete tühikutega teksti, kaks puuduvate tühikutega teksti ning kaks teksti, kus tühikute kasutamine oli juhuslik (nt kord oli tühik koma ees, kord mitte).

Küsitluse alguses oli lühike, kuid mitte kuigi üksikasjalik kirjeldus töö kohta (vt lisa 3 joonis 1). Üritasin sõnastada sissejuhatava osa üsna laialt ja mitte täpselt välja öelda, et uurin keelevigu. See oleks võinud vastajad muuta keelevigade suhtes väga kriitiliseks ja mõjutada oluliselt tulemusi. Seejärel tuli küsitluses osalenutel täita üldiste andmete väljad enda kohta (sugu, vanus, kool, emakeel) (vt lisa 3 joonis 2). Pärast seda pidid vastajad etteantud teksti põhjal hindama teksti autori intelligentsust ja hoolsust 5-pallisel Likerti skaalal. Viis oli kõige kõrgem hinnang nii intelligentsuse kui ka hoolsuse kohta, tähendades „väga intelligentne“ ja „väga hoolas“. Pärast hinnangu andmist oli vastajatel võimalik antud hinnanguid ka põhjendada (vt lisa 3 joonis 3).

Küsitlustele vastas 75 abiturienti Tartu- ja Jõgevamaalt. Valimi koostamisel lähtusin ühelt poolt vastajate seotusest teemaga: abituriendid kui koolilõpetajad (vt peatükk 2 värbamisallikad) on ilmselt astumas – vähemalt suveks – tööellu ning samas on neil emakeeletundidest värskelt meeles ka keelereeglid ja soovitusel. Teiselt poolt oli mulle oluline ka katseisikute kättesaadavus: Tartu- ja Jõgevamaaga olen isiklikult kõige enam seotud ja sealsete inimestega on mul kõige enam kontakte. Lisaks sellele soovisin töös kajastada mitme erisuguse grupi suhtumist keelevigadesse. Intervjuudest on näha, mida arvavad värbajad, kes on tööle kandideerimise tekstidega palju kokku puutunud. Katse tulemustest peegeldub aga koolilõpetajate arvamus. Neil ei ole ilmselt olnud kuigi palju kokkupuuteid selliste tekstidega.

Küsitlusele leidsin vastajaid erineval teel. Ühe tuttava abituriendi kaudu jagasin linki küsitlusele Facebooki suletud grupis, mille liikmeteks on vaid ühe kooli 12. klassi õpilased. Ühel tutaval õpetajal palusin lasta õpilastel täita küsitluse tunnis. Saatsin ka e-kirju abipalvega piirkonnas tegutsevate koolide 12. klasside klassijuhatajatele, kes edastasid abipalve õpilastele. Küsitlused olid avatud 6.–31. märtsil 2017. aastal. Neile vastas 75 abiturienti Tartu- ja Jõgevamaalt. Esimesele küsitlusele vastas 39 ja teisele 36 inimest. Vastanute hulgas oli 48 naissoost ja 27 meessoost 18–20-aastast isikut. Vastanute keskmine vanus oli 18,4. Vastanute hulgas oli kõige enam 18-aastaseid (48 inimest), neile järgnesid 19- ja 20-aastased (vastavalt 25 ja 2 inimest). Peaaegu kõigi vastanute emakeel oli eesti keel, vaid kahel vastanul oli selleks vene keel.

4.2. Tulemused

Katse tulemusi analüüsisin peamiselt kvantitatiivselt tabelitöötlusprogrammi MS Excel abil. Leidsin kõigi tekstide puhul autori intelligentsusele ja hoolsusele antud hinnangute aritmeetilise keskmise ($\bar{x}$) ning mediaani (Me). Aritmeetiline keskmine näitab kesket tendentsi ning seda kasutatakse katsetes väga sageli. Mediaanist kui vastuste keskpunktist jääb mõlemale poole võrdne arv vastuseid: pooled on sellest suuremad ja pooled väiksemad. (Elmes jt 2013: 340) Et nende kahe parameetri abil saab tulemusi süstematiseerida ja näidata peamist tendentsi (samal: 340–341), kasutasin neid katse tulemuste analüüsimisel. Tulemuste tõlgendamisel ja vastajate kommentaaride puhul kasutasin peale kvantitatiivse analüüsi ka kvalitatiivset.

Analüüsil ja järelduste tegemisel tuginen tabelitele (vt altpoolt), kus olen esitanud teksti autori intelligentsusele ja hoolsusel antud hinnangute aritmeetilise keskmise ja mediaani nii ilmsete vigadeta kui ka vigadega variandi puhul. Esmalt võrdlen üldiselt vigadega ja vigadeta tekstidele antud hinnanguid ning seejärel analüüsin tulemusi veatüüpide kaupa. Näitlikustamiseks on esitatud iga katses kasutatud teksti kaks varianti.

4.2.1. Vigadeta ja vigadega tekstivariantide üldine võrdlus

Tabelis 1 on tekstide kaupa välja toodud hinnangud teksti autori intelligentsusele ja hoolsusele nii vigadeta kui ka vigadega tekstivariandi puhul.

Tabel 1. Vigadega ja vigadeta tekstivariantidele antud hinnangud

Vea laad	Tekst	Hinnatav	Vigadeta $\bar{x}$	Vigadega $\bar{x}$	Vigadeta Me	Vigadega Me
suured ja väikesed tähed juhuslikult	SVA1 ⁶	intelligentsus	3,19	2,41	3	2
		hoolsus	3,19	2,13	3	2
	SVA2	intelligentsus	1,62	1,67	2	1,5
		hoolsus	2,28	1,67	2	1
ainult väikesed tähed	SVA3	intelligentsus	3,61	2,49	4	2
		hoolsus	3,75	2,00	4	2
	SVA4	intelligentsus	3,79	1,56	4	1
		hoolsus	3,82	1,47	4	1
üleliigsed suured tähed	SVA5	intelligentsus	3,36	2,33	3	2
		hoolsus	3,44	1,92	3	2
	SVA6	intelligentsus	4,05	2,11	4	2
		hoolsus	4,13	2,25	4	2
	kõik SVA tekstid	intelligentsus	3,27	2,11	3	2
		hoolsus	3,44	1,92	4	2
puuduvad tühikud	T1	intelligentsus	3,86	2,95	4	3
		hoolsus	4,11	2,79	4	3
	T2	intelligentsus	4,08	2,78	4	3
		hoolsus	4,31	2,47	5	2
üleliigsed tühikud	T3	intelligentsus	4,13	3,06	4	3
		hoolsus	4,21	3,00	4	3
	T4	intelligentsus	3,64	2,75	4	3
		hoolsus	3,95	2,69	4	2,5
	T5	intelligentsus	3,39	2,33	3,5	2

⁶ Selles töös on katses kasutatud tekstid läbivalt kodeeritud ja nummerdatud. Märgeandus on loodud vastavalt tekstide vigadega variandis esinenud veatüübile. Kui teksti vigadega variandis on eksitud suure ja väikese algustähe valikul, kannab tekst lühendit SVA, kui on eksitud tühiku kasutamisel, siis lühendit T.

juhuslikud tühikud	T6	hoolsus	3,31	2,03	3	2
		intelligentsus	4,17	2,77	4	3
		hoolsus	4,14	2,08	4	2
	kõik T tekstid	intelligentsus	3,88	2,77	4	3
		hoolsus	4,01	2,50	4	2
	kõik tekstid	intelligentsus	3,57	2,44	4	2
		hoolsus	3,72	2,21	4	2

Tabelis 1 on näha, et üldiselt peeti vigadeta tekstide autorit intelligentsemaks ja hoolsamaks kui vigadega tekstide oma (vigadeta variantide intelligentsuse keskmine ($\bar{x}$) = 3,57 ning hoolsuse keskmine ($\bar{x}$) = 3,72, vrd vigadega variantide intelligentsuse keskmine ($\bar{x}$) = 2,44 ning hoolsuse keskmine ($\bar{x}$) = 2,21). Vigadeta tekste on kõrgemalt hinnatud nii aritmeetilise keskmise kui ka mediaani järgi. Vaid ühel juhul oli vigadeta tekstivariandile antud hinnang madalam kui vigadega variandi oma. Teksti SVA2 (vt ka 4.2.2 tabel 2) puhul hinnati autori intelligentsust 0,05 punkti madalamaks kui vigadeta variandi puhul. See on seletatav teksti SVA2 sisuga: nimelt selgus vastajate kommentaaridest, et neid häiris selle teksti sisu rohkem kui sealsed vead ning see jättis autorist väga ebaintelligentse mulje. Tabelist nähtub ka, et vigadeta ja vigadega tekstivariandile antud hinnangute vahe erineb üsna palju – aritmeetilise keskmise puhul on see maksimaalselt 2,35 ja mediaani puhul 3. Vigadega tekstivariantide puhul hinnati intelligentsust keskmiselt 1,13 ja hoolsust 1,51 punkti võrra madalamalt kui vigadeta variantide puhul. Seega mõjutasid keelevead vastajate hinnanguid teksti autorile oluliselt ning üldiselt negatiivses suunas. Sarnasele tulemusele jõudsid enda uurimustes ka Varnhagen (2000: 121–122), Figueredo ja Varnhagen (2005: 450–451), Vignovic ja Thompson (2010: 271) ning Senkel (2016: 36) (vt täpsemalt 1.2).

Tabelist 1 nähtub ka, et eri tekstide vigadeta ja vigadega variantidele antud hinnangud erinevad üsna palju. Üldiselt on veidi kõrgemini hinnatud tekste, mille vigadega variandis on eksitud tühiku kasutamisega (vigadega variantide intelligentsuse keskmine ($\bar{x}$) = 3,88 ning hoolsuse keskmine ($\bar{x}$) = 4,01, vrd SVA vigadega tekstivariantide intelligentsuse keskmine ($\bar{x}$) = 3,27 ja hoolsuse keskmine ($\bar{x}$) = 3,44). Ühelt poolt võib see tuleneda tekstide sisust, kuid teiselt poolt seepärast, et algustäheortograafiavead tundusid vastajatele rängemad kui vead tühiku kasutamisega ja seega mõjutasid need vastajate

hinnanguid negatiivsemalt. Selle seletusega sarnase tulemuse leidis Senkel (2016a: 36) oma uurimuses, kus ilmnes, et vastajaid ärritasid enam tekstis olevad täheortograafiavead kui kokku- ja lahkukirjutamisvead. Senkeli uurimuses ei olnud täheortograafiavigade hulgas algustäheortograafiavigu nagu minu töös, kuid minu meelest on tulemus siiski võrreldav. Nimelt usun ma, et tavalisele lugejale hakkavad enne silma algustäheortograafiavead ja täheortograafiavead. Neid tajutakse ilmselt rohkem vigadena kui vigu kokku- ja lahkukirjutamisel ning tühikute kasutamisel, mida mõni lugeja võib pidada lihtsalt vormistuslikuks veaks.

Järgnevalt on veatüüpide kaupa esitatud kõik tekstid ning analüüsitud tekstidele antud hinnanguid ja nende võimalikke põhjuseid.

4.2.2. Algustäheortograafiavigadega tekstid

Tabelis 2 on välja toodud värbajatelt saadud keelenäidete põhjal loodud ja katses kasutatud kuus teksti, mille vigadega variant on algustäheortograafiavigadega. Tekstide hulgas on kaks sellist, kus algustähtede kasutamine on juhuslik (vt SVA1 ja SVA2), kaks ainult väikeste algustähtedega (vt SVA3 ja SVA4) ning kaks üleliigsete suurte tähtedega (vt SVA5 ja SVA6) teksti. Siin ja edaspidi on esmalt esitatud vigadeta (a) ja seejärel vigadega (b) tekstivariant, kus vigased kohad on alla joonitud.

Tabel 2. Algustäheortograafiavigadega tekstid

SVA1	a) Tegemist oli väljastamise ja ostmisega teisest ettevõttest. Talvel oli väljastamine ja tootmisüksuste kontroll. Lisaks veel kõik muu, et tagada sujuv töö.
	b) <u>tegemist</u> oli väljastamise ja ostmisega teisest ettevõttest. Talvel oli väljastamine ja tootmisüksuste kontroll. <u>lisaks</u> veel kõik muu, et tagada sujuv töö.
SVA2	a) Ma ei oska teile CV-d koostada, aga ma loodan, et võtate mu tööle. Praegu elan Võrus, aga koliksin siis Tartusse.
	b) Ma ei oska teile <u>cv-d</u> koostada, aga ma loodan, et võtate mu tööle. <u>praegu</u> elan Võrus, aga koliksin siis <u>tartusse</u> .
SVA3	a) Enne seda elasin aasta Tallinnas, kus olin rõivapoe klienditeenindaja. Seejärel kolisin Viljandisse ja töötasin kohvikus.

	b) <i>enne seda elasin aasta <u>tallinnas</u>, kus olin rõivapoe klienditeenindaja. <u>seejärel</u> kolisin <u>viljandisse</u> ja töötasin kohvikus.</i>
SVA4	a) <i>Minu nimi on Kati Karu. Soovin töötada teie ettevõttes OÜ Lastela.</i>
	b) <i><u>minu</u> nimi on <u>kati karu</u>. <u>soovin</u> töötada teie ettevõttes <u>oü lastela</u>.⁷</i>
SVA5	a) <i>Minu ülesandeks oli toodangu laiali saatmine. Samuti auto pealt maha laadimine ja muud vajalikud tööd.</i>
	b) <i>Minu <u>Ülesandeks</u> oli <u>Toodangu</u> <u>Laiali</u> <u>Saatmine</u>. Samuti auto pealt maha <u>Laadimine</u> ja <u>Muud Vajalikud</u> tööd.</i>
SVA6	a) <i>Soovin edasi areneda ja mul on huvi klienditeeninduse vastu. Mulle sobib ka vahetustega töö.</i>
	b) <i>Soovin edasi <u>Areneda</u> ja <u>Mul</u> on huvi <u>Klienditeeninduse</u> vastu. Mulle <u>Sobib</u> ka vahetustega <u>Töö</u>.</i>

Tabelis 3 on välja toodud tabelis 2 esitatud tekstidele antud hinnangud ning vigadeta ja vigadega tekstivariantide hinnangute vahed.

Tabel 3. Hinnangud algustäheortograafiavigadega tekstidele

Tekst	Hinnatav	Vigadeta $\bar{x}$	Vigadega $\bar{x}$	$\bar{x}$ vahe	Vigadeta Me	Vigadega Me	Me vahe
SVA1	intelligentsus	3,19	2,41	0,78	3	2	1
	hoolsus	3,19	2,13	1,06	3	2	1
SVA2	intelligentsus	1,62	1,67	-0,05	2	1,5	0,5
	hoolsus	2,28	1,67	0,61	2	1	1
SVA3	intelligentsus	3,61	2,49	1,12	4	2	2
	hoolsus	3,75	2,00	1,75	4	2	2
SVA4	intelligentsus	3,79	1,56	2,23	4	1	3
	hoolsus	3,82	1,47	2,35	4	1	3
SVA5	intelligentsus	3,36	2,33	1,03	3	2	1
	hoolsus	3,44	1,92	1,52	3	2	1
SVA6	intelligentsus	4,05	2,11	1,94	4	2	2
	hoolsus	4,13	2,25	1,88	4	2	2

⁷ Kõik tekstid pidid olema vaid üht tüüpi vigadega, kuid sellesse teksti jäi sisse ka üks tühiku kasutamise viga. Olgugi et see ei olnud plaanis, saab nüüd selle teksti tulemusi teistega võrrelda ja arutleda, kas üleliigne tühik võis tulemust mõjutada.

Tabelist 3 on näha, et tekstide SVA1 ja SVA2 vigadeta ja vigadega variantide hinnangute vahed on seda tüüpi vigadega teksti seas kõige väiksemad. SVA2 puhul on vigadega variant saanud intelligentsuse kohta isegi kõrgema hinnangu kui vigadeta (vigadega $\bar{x} = 1,67$ ja vigadeta $\bar{x} = 1,62$). Kusjuures kõigi tekstide hulgast sai nende kahe teksti vigadeta variant kõige madalama hinnangu. See tähendab, et need tekstid olid vastajate meelest juba ilmsete keelevigadeta halvemad kui teised ning tekstides olevad keelevead ei langetanud hinnanguid kuigi suurel määral. Vastajate kommentaaridest sai lugeda, et teksti SVA1 puhul häirisid neid sõnakordused, lause segasus, napisõnalisus ja mitmeti mõistetavus ning SVA2 puhul teksti sisu. Üks vastaja oli kommenteerinud teksti SVA2 nii: „Kui on vaja koostada CV, siis peab seda tegema. Kedagi ei huvita, kas sa oskad või mitte.“ Nendele tekstidele antud hinnangud võisid olla madalamad ka seetõttu, et tekstides oli kasutatud suurt ja väikest algustähte juhuslikult (kord algas lause või kohanimi suure, kord väikese tähega). Vastajatele võis jääda arusaamatuks, miks autor on mõnikord õiges kohas suurt tähte kasutanud ja siis jälle mitte.

Nagu tabelist 3 on näha, hinnati tekstide SVA3 ja SVA5 vigadeta ja vigadega variantide puhul intelligentsust ja hoolsust veidi kõrgemalt kui SVA1 või SVA2 puhul. Teksti SVA3 vigadega variandi puhul hinnati autori intelligentsust selle veatüübi tekstide hulgas kõige kõrgemalt (vigadega $\bar{x} = 2,49$) ning ka SVA5 autori intelligentsus sai üsna kõrge hinnangu (vigadega $\bar{x} = 2,33$). Mõlema teksti vigadega variandi puhul hinnati autori hoolsust aga madalamalt kui intelligentsust (SVA3 $\bar{x} = 2,00$ ja SVA5 $\bar{x} = 1,92$). Vastajate kommentaaridest selgus, et ainult väikeste tähtede kasutamine SVA3 ja üleliigsete suurte tähtede kasutamine SVA5 puhul mõjutas rohkem hinnangut hoolsusele seetõttu, et selliselt on vastajate meelest vormistatud kiiruga tehtud tekstid. Küsitlustes osalejaid häirisid tekstides peale üleliigsete või puuduolevate suurte tähtede ka liigse info jagamine, ebaloomilisus ja halb stiil. Teksti SVA3 puhul oli huvitav, et nii vigadega kui ka vigadeta variandi põhjenduste juures olid vastajad palju kommenteerinud teksti sisu: nende jaoks näitasid inimese elu- ja töökoha muutused püsimatust.

Kõige enam erinesid hinnangud vigadeta ja vigadega variantidele tekstide SVA4 ja SVA6 puhul (SVA4 $\bar{x}$ vahe intelligentsuse ja hoolsuse kohta = 2,23 ja 2,35; SVA6 $\bar{x}$ vahe

intelligentsuse ja hoolsuse kohta = 1,94 ja 1,88; vt ka tabel 3). Nende tekstide vigadeta variandi autori intelligentsusele ja hoolsusele antud hinnangud olid veatüübis kõige kõrgemad (SVA4 intelligentsuse $\bar{x} = 3,79$ ja hoolsuse $\bar{x} = 3,82$ ning SVA6 intelligentsuse $\bar{x} = 4,05$ ja hoolsuse $\bar{x} = 4,13$). Kõrgeid hinnanguid vigadeta variantidele põhjendasid vastajad sellega, et tekstid on arusaadavad, hästi koostatud ja konkreetsed. Samal ajal sai teksti SVA4 vigadega variant kõige madalamaid hinnanguid intelligentsusele ja hoolsusele nii selles veatüübis kui ka kõigi tekstide arvestuses (intelligentsuse $\bar{x} = 1,56$ ja hoolsuse $\bar{x} = 1,47$). Seda saab seletada asjaoluga, et tekstis SVA4 esines ekslikult kaht tüüpi vigu: peamiselt oli tekstis eksitud suure ja väikese tähe valikult, kuid esines ka üks viga tühiku kasutamisel. „Suured tähed lause alguses ning nimes puuduvad. Tühik enne punkti viitab kirjaoskamatusel,“ esitatud kommentaarist on näha, et vastajatel ei jäänud see üleliigne tühik märkamata. Vastajate kommentaaridest selgus ka, et nende jaoks on enda ja asutuse nime väikese tähega kirjutamine vastuvõetamatu. SVA6 vigadega variandi hinnanguid viisid vastajate sõnul alla aga üleliigsed suured tähed, mis segasid lugemist.

Peale teksti SVA2, on kõigi tekstide hinnangutest näha, et tekstis olevad algustäheortograafiavead mõjutavad arvamust teksti autori intelligentsuses ja hoolsusest negatiivselt. Peaaegu kõigi vigadega tekstivariandide puhul (v.a SVA6 ja SVA2) hinnati veidi kõrgemalt autori intelligentsust kui hoolsust. Seega võib väita, et tekstis olev algustäheortograafiaviga mõjutas vastajate arvamust veidi negatiivsemalt autori hoolsuse kui intelligentsuse kohta. Vastajate kommentaaride ja hinnangute põhjal võib öelda, et vastajad olid üsna kriitilised nii ilmsete keelevigade, stiilivigade kui ka sisu suhtes.

4.2.3. Tekstid, kus on eksitud tühiku kasutamisega

Tabelis 4 on välja toodud värbajatelt saadud keelenäidete põhjal loodud ja katses kasutatud ülejäänud kuus teksti, mille vigadega variandis on eksitud tühiku kasutamisega. Tekstide hulgas on kaks puuduvate tühikutega teksti (vt T1 ja T2), kaks üleliigsete tühikutega teksti (vt T3 ja T4) ning kaks teksti, kus tühikute kasutamine on juhuslik (vt T5 ja T6). Esmalt on esitatud vigadeta (a) ja seejärel vigadega (b) tekstivariant, kus vigased kohad on alla joonitud.

Tabel 4. Tekstid, kus on eksitud tühiku kasutamisega

T1	a) Soovin liituda teie meeskonnaga. Sobiksin kindlasti hästi, sest olen sõbralik, rahulik ja teistega arvestav.
	b) Soovin liituda teie <u>meeskonnaga.Sobiksin</u> kindlasti <u>hästi,sest</u> olen <u>sõbralik,rahulik</u> ja teistega arvestav.
T2	a) Olen kohusetundlik, aus, positiivne, korralik, töökas, seltsiv, sihikindel. Mulle meeldib näidelda, laulda, lugeda ja jalutada.
	b) Olen <u>kohusetundlik,aus,positiivne,korralik,</u> <u>töökas,seltsiv,sihikindel.Mulle</u> meeldib <u>näidelda,laulda,lugeda</u> ja jalutada.
T3	a) Tööülesannete hulka kuulusid salatite tegemine, liha lõikamine, praadimine ja küpsetamine. Vajadusel teenindasin, koristasin ja pesin nõusid.
	b) Tööülesannete hulka kuulusid salatite <u>tegemine</u> , liha lõikamine , <u>praadimine</u> ja küpsetamine . Vajadusel <u>teenindasin</u> , <u>koristasin</u> ja pesin <u>nõusid</u> .
T4	a) Pidin kassasid alustama ja lõpetama, müügisaalis korda hoidma, kaupa vastu võtma, kliente teenindama, kaupa välja panema ja inventuure tegema.
	b) Pidin kassasid alustama ja lõpetama, müügisaalis korda <u>hoidma</u> , <u>kaupa</u> vastu võtma , <u>kliente</u> teenindama, kaupa välja panema ja inventuure <u>tegema</u> .
T5	a) Peale keskkooli lõppu läksin edasi õppima, kuid tervislikel põhjustel jäi ülikool lõpetamata. Ülikooli pole lõpetanud siamaani, aga haridus on ikkagi oluline!
	b) Peale keskkooli lõppu läksin edasi <u>õppima</u> , kuid tervislikel põhjustel jäi ülikool <u>lõpetamata</u> . Ülikooli pole lõpetanud <u>siamaani</u> , <u>aga</u> haridus on ikkagi oluline!
T6	a) Valdan eesti, vene ja inglise keelt. Olen seltskondlik, hea suhtleja, positiivne, pinget taluv ja tragi.
	b) Valdan <u>eesti,vene</u> ja inglise <u>keelt</u> .Olen <u>seltskondlik</u> , hea <u>suhtleja,positiivne</u> , <u>pinget</u> taluv ja <u>tragi</u> .

Tabelis 5 on välja toodud tabelis 4 esitatud tekstidele antud hinnangud ning vigadeta ja vigadega tekstivariantide hinnangute vahed.

Tabel 5. Hinnangud tekstidele, kus on eksitud tühiku kasutamisega

Tekst	Hinnatav	Vigadeta $\bar{x}$	Vigadega $\bar{x}$	$\bar{x}$ vahe	Vigadeta Me	Vigadega Me	Me vahe
T1	intelligentsus	3,86	2,95	0,91	4	3	1
	hoolsus	4,11	2,79	1,32	4	3	1
T2	intelligentsus	4,08	2,78	1,3	4	3	1
	hoolsus	4,31	2,47	1,84	5	2	3
T3	intelligentsus	4,13	3,06	1,07	4	3	1
	hoolsus	4,21	3,00	1,21	4	3	1
T4	intelligentsus	3,64	2,75	0,89	4	3	1
	hoolsus	3,95	2,69	1,26	4	2,5	1,5
T5	intelligentsus	3,39	2,33	1,06	3,5	2	1,5
	hoolsus	3,31	2,03	1,28	3	2	1
T6	intelligentsus	4,17	2,77	1,4	4	3	1
	hoolsus	4,14	2,08	2,06	4	2	2

Tabelist 5 on näha, et tekstide T1 ja T2 vigadega variandid said üsna kõrgeid hinnanguid (T1 intelligentsuse $\bar{x} = 2,95$ ja hoolsuse $\bar{x} = 2,79$ ning T2 intelligentsuse $\bar{x} = 2,78$ ja hoolsuse $\bar{x} = 2,47$), jäädes alla vaid teksti T3 vigadega variandile. Samas on teksti T1 vigadeta ja vigadega variandile antud hinnangute vahe aritmeetilise keskmise poolest üks väiksemaid ($\bar{x}$ vahe intelligentsuse puhul = 0,91 ning $\bar{x}$ vahe hoolsuse puhul = 1,32). Vastajad heitsid teksti T1 vigadeta variandile peamiselt ette liigset eneseülistust, *sooviksin* asemele *soovin* kirjutamist ning väikese tähega *teiet*. Vigadega variandi puhul lisandus nimekirja tühikute ebakorrektna kasutamine ehk „elementaarse teadmise“⁸ eiramine. Vastajate kommentaaridest oli näha, et teksti T2 puhul ei olnud nad ühelt poolt rahul, et tekst sisaldab „peaaegu andestamatuid kirjavigu (puuduolev tühik)“, ning teiselt poolt, et tekst on liiga lihtne, liiga pika loeteluga ja seal on hobide näol ebavajalik info.

Teksti T3 vigadega variandi autori intelligentsust ja hoolsust hinnati selle veatüübi tekstide hulgas aritmeetilise keskmise poolest kõige kõrgemalt (intelligentsuse $\bar{x} = 3,06$ ja hoolsuse $\bar{x} = 3,00$). Vastajate meelest ei oska selle teksti autor küll kuigi korrektselt kirjutada ja tühikuid kasutada, kuid see-eest tundub ta olevat töökas, usin, mitmekülgne ja paindlik inimene. Sarnane tulemus oli ka Varnhageni (2000: 123) uurimuses, kus kehv

⁸ Just nii nimetas üks vastajatest teadmist, kuidas tühikuid kasutada.

õigekeelsus ei tähendanud laste arvates ilmtingimata seda, et autor poleks matemaatikas võimekas. Selline mõtteviis on huvitav, sest teksti T4 puhul arvasid vastajad just, et kirjeldus on liiga põhjalik ja jätab inimesest lihttöölise mulje. Tekst T4 sai teiste selle veatüübi tekstidega võrreldes üsna madalaid hinnanguid nii vigadeta kui ka vigadega variandile ning nende kahe variandi vahe oli kõige väiksem ($\bar{x}$ vahe intelligentsuse puhul = 0,89 ning $\bar{x}$ vahe hoolsuse puhul = 1,26). Peale liigse põhjalikkuse pidasid vastajad teksti T4 juures negatiivseks ka sõnakorduseid, halba sõnastust ning sõna *pidin* kasutamist (nende meelest oleks parm näiteks *tööülesanneteks olid*).

Tekstidele T5 ja T6 antud hinnangud erinevad suurel määral. Teksti T5 vigadeta ja vigadega variant said kõige madalamaid hinnanguid (vigadeta intelligentsuse $\bar{x}$ = 3,39 ja hoolsuse $\bar{x}$ = 3,31 ning vigadega intelligentsuse $\bar{x}$ = 2,33 ja hoolsuse $\bar{x}$ = 2,03; vt ka tabel 5) ning teksti T6 vigadeta variant sai ühed kõrgemad hinnangud (intelligentsuse $\bar{x}$ = 4,17 ja hoolsuse $\bar{x}$ = 4,14). Teksti T5 puhul ütlesid mõlema variandi juures vastajad teksti teise lause kohta, et see on ebavajalik ja jätab mulje, et autor teeb tegusid vaid sõnades. Vigadega variandi kommentaaride hulgas oli lause: „Tekib küsimus, et kuidas ta sellise keelekasutusega üldse ülikooli sisse sai. Tühikud ja muu täitsa paigast ära.“ See väljendab hästi vastajate üldist suhtumist tühikute – usun, et ka üldiselt arvutikirjaoskuse – kasutamisoskuse olulisusse. Teksti T6 vigadega variandi kommentaarides esines sama idee: vastajate meelest võib inimene osata küll mitut keelt, kuid tühikute ebakorrekse kasutamise tõttu ei saa tema kohta ikkagi öelda *väga intelligentne*.

Kokkuvõtteks. Nagu ka algustäheortograafiavigadega tekstide puhul, on nende tekstide hinnangutest näha, et tekstis olevad vead tühiku kasutamisel mõjutavad arvamust teksti autori intelligentsusest ja hoolsusest negatiivselt. Keelevigade otsest mõju autori ja tema intelligentsuse hindamisel täheldasid oma uurimustes ka Figueredo ja Varnhagen (2005: 450–451), Vignovic ja Thompson (2010: 271) ning Senkel (2016a: 36). Kõigi vigadega tekstivariantide puhul hinnati autori hoolsust veidi madalamalt kui intelligentsust. Seepärast võib öelda, et tekstis olevad vead tühiku kasutamisel mõjutasid vastajate arvamust autori hoolsuse kohta veidi enam kui intelligentsuse kohta.

Algustäheortograafiavigadega tekstide kommentaaridest nähtus, et vastajad olid üldiselt kriitilised kõige (nii sisu kui ka vormi) suhtes. Sama tendents avaldus ka nende tekstide

kommentaarides. Ehkki on märgatud, et emakeel õppeainena jätab koolis õpilasi üsna ükskõikseks (Ehala 2001; Uulma 2012), usun ma, et vastajad võisid olla nii kriitilised ja tähelepanelikud just seepärast, et nende teadmised ja oskused on seniste õpingute haripunktis ning hoolega oli valmistunud emakeeleeksamiks. Samas võib see näidata noorte arvutikirjaoskust ja selle pidamist elementaarseks oskuseks. Vastajate kriitilisuse tõttu võib järeldada, et kui need abiturientid oleksid värbajad, oleks keskmisel eestlasel ilmselt väga raske tööle saada.

Kokkuvõte

Selle töö eesmärk oli välja selgitada, kuidas suhtutakse tänapäeval keelevigadesse eestikeelsetes tekstides ja kuidas vead mõjutavad arvamust teksti koostajast. Vaatlesin tööle kandideerimisel esitatud tekste, nagu CV-sid, motivatsioonikirju, kaaskirju, e-kirju ja muid tekste, mis kandideerimisel ette võivad tulla. Põgusalt uurisin ka, kuidas teksti koostaja emakeelsus mõjutab lugeja suhtumist keelevigadesse.

Töö esimene peatükk andis ülevaate töö kontekstis olulisematest varasematest uurimistöödest, milles on käsitletud suhtumist keelevigadesse. Varasematest uurimustest selgus, et korrektset keelekasutust peetakse oluliseks ning tekstis olevad keelevead mõjutavad arvamust teksti autorist negatiivselt. Teine peatükk andis lühiülevaate intervjuueeritavate töö osaks olevast värbamisest.

Kolmas peatükk tutvustas värbajatega tehtud intervjuusid ja nende vastuseid. Tegin nelja värbajaga nende tööruumides suulise poolstruktureeritud intervjuu. Uurimisküsimustest lähtuvalt moodustasin intervjuu küsimused, mis jagunesid kolme rühma: üldised küsimused, CV-d ja nende keelekasutus ning emakeelne ja mitteemakeelne kirjutaja. Intervjuude abil kaardistasin tööle kandideerimise tekstides olevaid keelevigu ning värbajate suhtumist neisse. Kõik intervjuud lindistasin diktofoniga, litereerisin need ja analüüsisin vastuseid kvalitatiivselt.

Neljas peatükk keskendus katsele ja selle tulemuste analüüsile. Katses kasutasin kahteist paarilausealist teksti (vt tabel 2 alalapeatükis 4.2.2 ja tabel 4 alalapeatükis 4.2.3), mis põhinesid värbajatelt saadud keelenäidetel. Võrdlemiseks tegin igast tekstist ilmsete keelevigadeta variandi ning algustäheortograafiavigade või tühiku kasutamise vigadega variandi. Katse koostas ja lasin täita internetis, kus lõin Google'i küsitlusvormide abil kaks küsitlust. Küsitlustes tuli vastajatel hinnata 5-pallisel Likerti skaalal teksti autori intelligentsust ja hoolsust. Küsitluste vastajateks olid 75 Tartu- ja Jõgevamaa abiturienti.

Vastanute hulgas oli 48 naissoost ja 27 meessoost 18–20-aastast isikut. Katse tulemusi analüüsisin peamiselt kvantitatiivselt, kuid kasutasin ka kvalitatiivset analüüsi.

Lähtuvalt töö uurimisküsimustest ja varasemate uurimuste tulemustele põhinedes püstitasin esimese peatüki lõpuks neli alljärgnevat hüpoteesi.

1. hüpotees: tööle kandideerimise tekstides esineb eri tüüpi keelevigu.
2. hüpotees: tööle kandideerimisel tehtud keelevead mõjutavad arvamust teksti autorist pigem negatiivselt.
3. hüpotees: tööle kandideerimisel tehtud keelevead võivad vähendada inimese võimalust saada soovitud töökoht.
4. hüpotees: mitteemakeelsete kõnelejate tehtud vigadesse suhtutakse leebemalt kui emakeelse kõneleja omadesse, kui info mitteemakeelsuse kohta on teada.

Intervjuude ja katse tulemuste põhjal võib öelda, et kolm esimest hüpoteesi pidasid täielikult paika ning neljas osaliselt. Värbajatega tehtud intervjuude ja neilt saadud keelenäidete analüüsist selgus, et tööle kandideerimise tekstides esineb eri tüüpi keelevigu. Tööle kandideerimise tekstides olevad keelevead mõjutavad arvamust teksti koostajast negatiivselt. Keelevigu teinud autorit peetakse värbajate sõnul lohakaks, pealiskaudseks, mittemotiveerituks ja ebaintelligentseks kandidaadiks. Ka gümnaasiumi lõpuklasside õpilaste seas läbi viidud katsest selgus sama.

Nii intervjuude kui ka katses saadud kommentaaride põhjal saab öelda, et tööle kandideerimisel tehtud keelevead mõjutavad inimese võimalust saada soovitud töökoht negatiivselt. Värbajate sõnul mõjutavad keelevead otsustamist eriti siis, kui kandidaate on palju. Katses osalejate kommentaaridest sai lugeda, kuidas abiturientid ei võtaks tööle inimest, kes on oma tekstis teinud keelevigu.

Intervjuudest selgus, et tööle kandideerija emakeel võib mõjutada suhtumist tehtud keelevigadesse. Eesti keelt mitte emakeelena kirjutajate tehtud keelevigadesse suhtuvad värbajad üldiselt leebemalt. Samas ei saa värbajate meelest vigadesse alati leebemalt suhtuda, kuna mõne ametikoha esindaja lihtsalt peab suutma ennast eesti keeles väga hästi väljendada.

Selles töös tehtud intervjuud ja katse ning nende analüüs on üsna lihtne ning neid on võimalik mitut moodi edasi arendada.

Katse tekstide aluseks on võetud värbajatelt saadud keelenäited ja neis kõige rohkem esinenud veatüübid. Siinkohal võib mõelda, kas värbajatelt saadud keelenäited on esinduslik valim tööle kandideerimise tekstidest ning kas neis esinenud keelevead peegeldavad tegelikku olukorda. Selleks, et saada täielikum ülevaade sellistes tekstides esinevatest vigadest, tuleks ilmselt saada suurem hulk keelenäited erinevatelt inimestelt. Et praegu sain keelenäiteid vaid neljalt värbajalt, võis nendes esinevate keelevigade puhul mängida olulist rolli värbaja arusaam keeleveast.

Täpsemalt võiks uurida, kuidas teksti autori emakeel võib mõjutaja lugeja suhtumist tehtud keelevigadesse. Uurida võiks, millisel juhul muudab teadmine teistsugusest emakeelest lugeja leebemaks keelevigade suhtes ja millisel juhul mitte. Samas võiks uurida ka seda, kuidas suhtuvad mitteemakeelse kirjutaja tehtud vigadesse inimesed, kellel jaoks ei ole see keel samuti emakeel. Huvitav oleks teada, kas nad märkaksid üldse viga ning kui märkaksid, kuidas nad sellesse suhtuksid.

Lisaks võiks uurida, kuidas mõjutab keelevigadesse suhtumist lugeja vanus, sugu ja haridustase. Paljude erinevate vastajate leidmine oleks küll päris aja- ja töömahukas. Siiski oleks põnev saada teada näiteks seda, kas mehed on leebemad kui naised, või seda, kuidas vanus mõjutab keelevigadesse suhtumist.

Kirjandus

Alexela Group 2017. Avaleht; <http://www.alexela.ee/est/avaleht>. Vaadatud 05.05.2017.

Andreson, Aliis 2016. Punkti emotsionaalsus internetikeeles. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeelteaduse instituudis; http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51893/Andreson_BAK.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 22.05.2017.

Devos, Filip 2015. Learning from teachers' cognition: some myths and realities about teachers' attitudes towards spelling. – Edulearn 2015, 7395–7402.

Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks ja Piret Voll; <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=keeleviga&F=M>. Vaadatud 07.04.2017.

Ehala, Martin 2001. Rõõm keelest. – Oma Keel 2, 51–55; http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2001_2/OK_2001-2_09.pdf. Vaadatud 07.04.2017.

Ehala, Martin 2008. Martin Ehala: meie igapäevane keel kui ideoloogia. – Postimees, 03.05.2008; <http://www.postimees.ee/1790179/martin-ehala-meie-igapaevane-keel-kui-ideoloogia>. Vaadatud 07.04.2017.

Elmes jt 2013 = Elmes, David G., Barry H. Kantowitz, Henry L. Roediger III 2013. Psühholoogia uurimismeetodid. Üheksas väljaanne. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Eslon, Pille 2006. Eesti vahekeele korpusest korrelatsioonigrammatikani. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2. Toim Helle Metslang ja Margit Langemets. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 11–23.

Figueredo, Lauren, Connie K. Varnhagen 2005. Did you run the spell checker? Effects of type of spelling error and use of a spell checker on perceptions of the author. – Reading Psychology 26, 441–458.

Keeleseadus 2011. Riigi Teataja; <https://www.riigiteataja.ee/akt/118032011001>. Vaadatud 07.04.2017.

Leitmaa, Dannar 2012a. TÄISMAHUS: Õpilaste emakeeleoskus läheb üha hullemaks. – Eesti Päevaleht, 10.10.2012; <http://epl.delfi.ee/news/eesti/taismahus-opilaste-emakeeleoskus-laheb-uha-hullemaks?id=65242940>. Vaadatud 07.04.2017.

Leitmaa, Dannar 2012b. Noorte aina manduv keeleoskus kurvastab õppejõude. – Eesti Päevaleht, 09.10.2012; <http://epl.delfi.ee/news/eesti/noorte-aina-manduv-keeleoskus-kurvastab-oppejoude?id=65081504>. Vaadatud 07.04.2017.

Oja, Anni 2009. Delfi kommentaaride keelest. – Sirp, 11.12.2009; <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/varamu/delfi-kommentaare-keelest/>. Vaadatud 07.04.2017.

Oja, Anni 2010. Sissevaateid internetisuhtlusesse. – Oma Keel 1, 11–18; http://www.emakeeselts.ee/omakeel/2010_1/OK_2010-1_02.pdf. Vaadatud 07.04.2017.

Pajusalu, Renate 2004. Keeleõppija tähendusviga ja selle hindamine. – Toimiv keel II. Töid rakenduslingvistika alalt. Koost ja toim Helle Metslang. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus, 218–235.

Senkel, Riin 2016a. Keelevigade roll suhtumise kujundamisel teksti autorisse. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis; http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51871/Senkel_Riin_BA.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Vaadatud 22.05.2017.

Senkel, Riin 2016b. Keelevigade roll suhtumise kujundamisel teksti autorisse. – Oma Keel 2, 42–47.

Talviste, Kaire 2012. Sotsiaälvõrgustikud röövivad lastelt emakeelse väljendusoskuse. – Eesti Ekspress, 24.03.2012; <http://ekspress.delfi.ee/kuum/sotsiaälvõrgustikud-roovivad-lastelt-emakeelse-valjendusoskuse?id=64121601>. Vaadatud 07.04.2017.

Türk, Kulno 2001. Personali juhtimine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Uulma, Ülle 2012. Ülle Uulma: „Tegelt mul on suht suva“. – Eesti Päevaleht, 09.10.2012; <http://epl.delfi.ee/news/arvamus/ulle-uulma-tegelt-mul-on-suht-suva?id=65082528>. Vaadatud 07.04.2017.

Varnhagen, Connie K 2000. Shoot the Messenger and disregard the message? Children's attitudes toward spelling. – Reading Psychology 21 (2), 115–128.

Verschik, Anna 2002. Viga! Viga? Viga ... – Oma Keel 2, 76–78.

Wiens, Kyle 2012. I won't hire people who use poor grammar. Here's why. – Harvard Business Review, 20.07.2012; <https://hbr.org/2012/07/i-wont-hire-people-who-use-poo>. Vaadatud 07.04.2017.

Vignovic, Jane A., Lori Foster Thompson 2010. Computer-mediated cross-cultural collaboration: Attributing communication errors to the person versus the situation. – Journal of Applied Psychology 95 (2), 265–276.

Attitudes towards spelling errors in job applying texts.

Summary

The present Bachelor's thesis analyses the attitudes towards spelling errors in nowadays Estonian texts. The first objective is to study attitudes towards spelling errors in job applying texts, such as CV, motivation letter, cover letter, e-mail etc. The second objective of the thesis is to find out whether spelling errors play a role in forming an overall opinion on the author based on his/her written text.

The research aims to answer the following questions.

1. What kind of spelling errors job applying texts include?
2. Do spelling errors in job applying texts influence the reader's overall opinion on the author? How?
3. Do spelling errors in job applying texts influence the author's opportunity to get desired job? How?
4. Does the candidate's different native language influence the reader's attitudes towards spelling errors? How?

The author has posed four hypotheses.

1. Job applying texts include different kind of spelling errors.
2. Spelling errors in job applying texts influence the reader's overall opinion on the author negatively.
3. Spelling errors in job applying texts influence the author's opportunity to get desired job negatively.
4. Candidate's different native language influences the reader's attitudes towards spelling errors positively, if the reader knows about it.

The first chapter provides an overview of earlier research about attitudes towards spelling errors. The second chapter presents an overview of staff recruiting. The third chapter analyses the interviews with staff recruiters. The fourth chapter introduces the experiment and experiment's results.

The author of present thesis has made half-structured interviews with four staff recruiters from different organizations. The questions in the interviews were divided into three main parts: 1) general questions, 2) CVs and their linguistic performance and 3) spelling errors made by native and non-native speakers. All interviews were recorded and wrote down. The answers were analysed qualitatively.

The interviewees were also asked to provide some language examples of job applying texts. The following experiment was based on those examples. The examples were modified and adapted to two different versions so that the first version was correct and the second one contained errors in using spaces or big and little letter misspellings.

The experiment was conducted by carrying out two surveys. In the surveys, twelve texts in two different versions (with and without spelling errors) were judged by 75 school-leavers so that the respondents saw only one version of each text. Participants were asked to evaluate each texts author's intelligence and care on 5-point Likert response scale. Participants had a chance to comment on their own evaluation. The experiment results were analysed quantitatively (comparing the judgement to incorrect and correct texts) and qualitatively.

The three first hypotheses given above were validated completely and the last one was validated partly. The recruiters' answers to interview questions and the results of the experiment confirmed that job applying texts include different kind of spelling errors. Spelling errors in job applying texts influence the reader's overall opinion on the author negatively and spelling errors in job applying texts influence the author's opportunity to get desired job negatively. The judgments to texts containing spelling errors were considerably lower than the judgments to correct texts: the respondents gave lower judgements both to intelligence and care of the text's author. The same was confirmed in

the recruiters' interviews: spelling errors in texts make recruiters think about the author as a careless, perfunctory, nonmotivated and unintelligent person.

The interviews with recruiters showed that the attitudes towards spelling errors made by candidates with a different native language were generally more positive than the attitudes towards spelling errors made by Estonian native speakers.

Lisa 1. Küsimused värbajatele

Üldised küsimused

1. Kui kaua Te olete selles ettevõttes ja sel ametikohal töötanud?
2. Kuidas toimub Teie ettevõttes värbamine?
3. Kas Teie töökohustuste hulka kuulub tööle kandideerijate CV-de läbivaatamine?
4. Kui mitu korda on Teil umbes tulnud selle aja jooksul CV-sid läbi vaadata?
5. Kuidas toimub Teil ettevõttes otsustusprotsess, keda võtta tööle? Palun kirjeldage.

CV-d ja keelekasutus

6. Kui suur roll on Teie hinnangul otsustamisprotsessis CV-l, mille inimene on saatnud?
7. Kas Teie meelest on oluline korrektselt kirjutada? Miks?
8. Kuidas mõjutab Teie meelest otsustamist see, missugune on CV keeleliselt? Kas Te pöörate CV-des üldse keelele tähelepanu või on see Teie meelest sekundaarne?
9. Kas olete kokku puutunud CV-dega, milles oleks keelevigu?
10. Kas keelevead CV-s mõjutavad otsustamist? Miks Te nii arvate? Kuidas mõjutavad keelevead CV-s Teie meelest otsustamist?
11. Kas keelevead CV-s mõjutavad Teie meelest arvamust CV-koostajast? Kuidas mõjutavad keelevead CV-s Teie meelest arvamust sellest inimesest?
12. Missuguseks Te peate inimest, kelle CV-s esinevad keelevead? Missugused isikuomadused võivad Teie meelest olla inimesel, kelle CV-s on keelevead?
13. Kuidas hindate vigade hulka CV-des?
14. Missuguseid (keele)vigasid olete CV-des täheldanud? Tooge palun näiteid.

15. Kas mõnd tüüpi vead häirivad Teid CV-des rohkem kui teised? Kas mõnd tüüpi viga nähes jätate selle CV kohe kõrvale ehk välistate selle inimese tuleku ametikohale?
16. Kas Te eelistate pigem pikki ja põhjalikke või lühemaid ja konkreetsemaid CV-sid?

Emakeelne ja mitteemakeelne kirjutaja

17. Kas olete näinud ka CV-sid, mille koostaja emakeel ei ole eesti keel?
18. Kas keeleliselt on Teie arvates võimalik teha vahet, missugune CV on koostatud mitteemakeelse kirjutaja poolt?
19. Kas mitteemakeelsete ja emakeelsete kirjutajate CV-des olevad vead erinevad?
20. Missugused on Teie hinnangul tüüpilised vead, mida teevad mitteemakeelsed kirjutajad?
21. Kas suhtute keelevigadesse CV-s ühtmoodi nii emakeelse kui ka mitteemakeelse kirjutajate puhul? (Kas suhtute vigadesse lõdvemalt, kui vea on teinud mitteemakeelne kirjutaja?)
22. Kas Teie meelest on oluline CV hindamisel/ läbi vaatamisel arvesse võtta ka seda, kas koostaja on emakeelne kirjutaja või mitte? Miks Te nii arvate?

Lisa 2. Värbajatelt saadud keelenäiteid

Järgnevalt on punktide kaupa välja toodud osa värbajatelt saadud keelenäidetest. Näited on pärit tööle kandideerimisel esitatud tekstidest ja need on tekstides esinenud just sellisel kujul. Esitatud keelenäited on võetud värbajatelt saadud keelenäidete hulgast juhuslikult ning need on grupeeritud veatüüpide alusel. Näited on esitatud kujul: *autentne keelenäide tööle kandideerimise tekstidest* (parandatud variant näitest).

Suur ja väike algustäht

- *venemaal allkirjastatud* (vrd Venemaal allkirjastatud)
- *Töö kirjeldus: Toodangu Saatmine. Auto pealt maha Laadimine ja /.../* (vrd Töö kirjeldus: toodangu saatmine, auto pealt maha laadimine ja /.../)

Täheortograafia

- *soobib töötada* (vrd sobib töötada)
- *toiduhügieeni koolitus* (vrd toiduhügieeni koolitus)
- *isilikku terviseteemalist* (vrd isiklikku terviseteemalist)
- *muudmine* (vrd muutmine)
- *tootespetsalist* (vrd tootespetsialist)
- *osalizeajaga tööst* (vrd osalise ajaga tööst)
- *programmi sissestamine* (vrd programmi sisestamine)

Kokku- ja lahkukirjutamine

- *läbitud esmaabi kuue tunnised täiend kursused* (vrd läbitud esmaabi kuuetunnised täiendkursused)
- *Olen 30 aastane naine.* (vrd Olen 30-aastane/ 30aastane naine.)

Tühikud

- *Karsklane . Iseseisev , töökas ja lõbus.* (vrd Karsklane. Iseseisev, töökas ja lõbus.)

- *kohusetundlik, töökas, seltsiv, positiivne* (vrd kohusetundlik, töökas, seltsiv, positiivne)
- */.../ keskkooli. Kuid aastal /.../ tulin sinna tööle. Olin /.../ tööl, olin /.../ ametikoha peal, vahetuse meister /.../* (vrd */.../ keskkooli. Kuid aastal /.../ tulin sinna tööle. Olin /.../ tööl, olin /.../ ametikoha peal, vahetuse meister /.../*)

Interpunktsioon

- *Olen veendunud et oman vajalike oskusi et olla /.../* (vrd *Olen veendunud, et oman vajalikke oskusi, et olla /.../*)
- *Leian et minu haridus on /.../* (vrd *Leian, et minu haridus on /.../*)

Mitu viga ühes näites

- */.../ keelt, Olen seltskondlik, rõõmsameelne, olen hea suhtleja, Positiivne, pingetaluvusega.* (vrd */.../ keelt. Olen seltskondlik, rõõmsameelne, hea suhtleja, positiivne ja talun hästi pinget.*)
- *tere, otsin osalist tööd /.../ valda.* (vrd *Tere! Otsin osalise ajaga tööd /.../ valda.*)
- *kahjuks ma ei oska teile cv-d koostada aga ma loodan et võtate mu tööle kuna /.../* (vrd *Kahjuks ma ei oska Teile CV-d koostada, aga ma loodan, et võtate mu tööle, kuna /.../*)

Lisa 3. Näide küsitlusest

All on lisatud kuvatõmmiseid, et aidata küsitluse ülesehitust paremini mõista.

Töole kandideerimisel tekkiv arvamus

Tere, hea vastaja!

Olen Laura Kivijärv ja õpin Tartu Ülikoolis kolmandal kursusel eesti ja soome-ugri keeleteadust. Uurin oma bakalaureusetöös, kuidas tööle kandideerimisel esitatud tekstid (nt CV, motivatsioonikiri) mõjutavad arvamust inimesest.

Järgnevalt on esitatud tööle kandideerimisel esitatud tekstidest pärinev näide ja küsimused selle näite kohta. Palun vasta küsimustele 5-pallisüsteemis nii, nagu sina seda arvad. Ankeet on anonüümne ning garanteerin, et sinu poolt täidetud ankeeti kasutan ainult uurimuslikul eesmärgil.

Loodan mõistvale suhtumisele!

NEXT

Never submit passwords through Google Forms.

Joonis 1. Sissejuhatus

Tööle kandideerimisel tekkiv arvamus

* Required

Palun vasta järgmistele üldistele küsimustele enda kohta.

Sugu *

☐ naine

☐ mees

Vanus *

Your answer

Kool *

Your answer

Emakeel *

☐ eesti keel

☐ vene keel

☐ Other:

BACK **NEXT**

Joonis 2. Üldised küsimused

Tööle kandideerimisel tekkiv arvamus

* Required

tegemist oli väljastamise ja ostmisega teisest ettevõttest. Talvel oli väljastamine ja tootmisüksuste kontroll. lisaks veel kõik muu, et tagada sujuv töö.

Kui intelligentne tundub sulle teksti koostaja? *

1 2 3 4 5

Väga ebaintelligentne ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Väga intelligentne

Kui hoolas tundub sulle teksti koostaja? *

1 2 3 4 5

Väga hooletu ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Väga hoolas

Palun põhjenda.

Your answer

BACK **NEXT**

Never submit passwords through Google Forms.

Joonis 3. Üks hinnatavatest tekstidest

Mina Laura Kivijärv (sünnikuupäev 25.07.1995)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Suhtumine keelevigadesse tööle kandideerimise tekstides“, mille juhendaja on Liina Lindström,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 23.05.2017